PREDLOG

MINISTARSTVO KULTURE I MEDIJA

PROGRAM ZAŠTITE I OČUVANJA KULTURNIH DOBARA ZA 2026. GODINU

Cetinje, jun 2026. godine

I. UVOD

Program zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2026. godinu (u daljem tekstu: Program zaštite), donosi se na osnovu člana 128 Zakona o zaštiti kulturnih dobara, u skladu sa Programom rada Vlade Crne Gore za 2026. godinu.

Uzimajući kao osnov da je kulturna baština prepoznata kao nacionalni resurs i dugoročan potencijal od značaja za održivi razvoj, a da zaštita kulturnih dobara, njenog najvrjednijeg valorizovanog segmenta, treba da bude prioritet svih savremenih državnih politika, Programom zaštite, planirana je podrška, finansiranje i sufinansiranje programa i projekata od značaja za ostvarivanje javnog interesa u oblasti kulturne baštine Crne Gore. Shodno Uredbi o načinu i postupku izrade, usklađivanja i praćenja sprovođenja strateških dokumenata i Metodologiji razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata, Program zaštite je kategorisan kao dokument kojim se utvrđuju pravci djelovanja u oblasti unaprjeđenja stanja, promocije i prezentacije kulturnih dobara, i od važnosti je za implementaciju politika u ovoj oblasti.

Odredbama člana 128 Zakona o zaštiti kulturnih dobara je, pored ostalog, propisano da Program zaštite donosi Vlada, na predlog Ministarstva, na period od jedne godine, i da se Konkurs za dodjelu sredstava koji sadrži uslove i kriterijume, objavljuje na internet stranici Ministarstva.

Ministarstvo je prije kreiranja ovogodišnjeg Predloga Programa zaštite već treću godinu redom dana 03.02.2026. godine objavilo javni poziv svim zainteresovanim subjektima **sa fokusom na** vlasnike/držaoc, da daju svoje predloge projektata i programa, koji potencijalno mogu biti uvršteni, kako bi zainteresovana javnost imala mogućnost učešća.

Dostavljeno je preko 100 predloga, nakon čega je od strane Direktorata za kulturnu baštinu i Uprave za zaštitu kulturnih dobara izvršena analiza, u smislu opravdanosti predloga, sa aspekta operativnih ciljeva Programa zaštite, usklađenosti sa dokumentacijom Ministarstva i Uprave, prioriteta intervencija u odnosu na stanje kulturnog dobra itd.

U odnosu na to pripremljena je lista projekata i programa od kojih su brojni uvršteni u ovogodišnji Predlog Programa zaštite. Prioritet je dat kulturnim dobrima koja zahtijevaju hitan konzervatorski tretman i koja zahtijevaju nastavak već započetih aktivnosti. Ministarstvo će nakon usvajanja Programa zaštite od strane Vlade raspisati javni konkurs koji će sadržati 54 projekta programa, obrazovati Komisiju za raspodjelu sredstava, koja će nakon analize dostavljenih prijava Ministarstvu predložiti projekte i programe, koji su ispunili kriterijume propisane konkursom, te nakon donešene odluke, potpisati ugovore sa realizatorima.

U odnosu na navedeni pravni okvir, strateški cilj Programa je obezbjeđivanje sveobuhvatnog i ravnomjernog tretmana kulturne baštine Crne Gore, kroz tri operativna cilja, odnosno mjere i to:

1. arheološka i konzervatorska istraživanja;
2. izrada konzervatorskih projekata i sprovođenje konzervatorskih mjera;
3. prezentacija i popularizacija kulturne baštine.

Shodno navedenom, realizacija predloženih projekata će doprinijeti unaprjeđenju stanja kulturnih dobara, širenju znanja o vrijednostima i značaju kulturne baštine, razumijevanju različitih kultura, jačanju saradnje između nadležnih institucija i vlasnika/držalaca kulturnih dobara,

odnosno nosioca/čuvara nematerijalne baštine, kao i obezbjeđivanju uslova da ista, shodno svojoj namjeni, služe kulturnoj, naučnoj i edukativnoj potrebi pojedinaca i društva.

Ovogodišnjim Programom planirano je sufinansiranje 54 projekta u ukupnom iznosu od 769,000,00€. Navedena sredstva su planirana Zakonom o budžetu za 2026. godinu, na Programu 20 021 Zaštita, očuvanje i razvoj kulturne baštine, potprogramu 20 021 001 Kulturna baština, na aktivnosti 20 021 001 001 Podrška istraživanju i zaštiti kulturnog nasleđa, na izdacima 4313 – Transferi institucijama kulture i sporta, 4318 – Ostali transferi pojedincima, 4319 – Ostali transferi institucijama i 4324 – Transferi opštinama.

II. ANALIZA STANJA

U skladu sa zakonom, a u cilju kontinuiteta izrade strateških dokumentima Vlada Crne Gore je na predlog Ministarstva kulture i medija donijela Nacionalni program razvoja kulture Crne Gore za period od 2023-2027. godine, koji predstavlja osnovni strateški dokument kulturne politike, kojim se utvrđuje pravac djelovanja i način sprovođenja kulturne politike, planski reguliše javni interes u oblasti kulture i određuju prioriteti razvoja kulture, utvrđuju dugoročni ciljevi i prioriteti, određuju organizacione, finansijske i administrativne mjere za njihovo ostvarivanje na teritoriji Crne Gore, shodno zakonu, a prije svega, ciljevi i prioriteti razvoja kulture Crne Gore kao multinacionalne, multikulturalne i multikonfesionalne države, kao i aktivnosti na zaštiti, očuvanju i prezenaciji kulturne baštine.

U okviru poslova na strateškom planiranju u kulturnoj baštini, u prethodnom periodu pristupilo se i analizi stručnih kapaciteta zaposlenih u državnim organima, nacionalnim i lokalnim javnim ustanovama koje obavljaju konzervatorsku, muzejsku, bibliotečku, arhivsku i kinotečku djelatnost i izradilo Informaciju o kadrovskim kapacitetima organa i ustanova koji se bave zaštitom i očuvanjem kulturne baštine (septembar 2018. godine)[1]. Predmetna informacija obuhvatila je zaposlene na poslovima zaštite i očuvanja kulturne baštine u 3 organa državne uprave, 8 nacionalnih javnih ustanova i 32 lokalne javne ustanove. Ciljevi ove analize bili su evaluacija broja i strukture kadrovskih kapaciteta iz oblasti kulturne baštine, odnosno zaposlenih u navedenim ustanovama i predlog mjera za jačanje kadrovske strukture i planiranje u pogledu obrazovanja neophodnog kadra u djelatnostima zaštite i očuvanja kulturne baštine.

Nadalje, na osnovu navedene analize kadrova, a u cilju jačanja kadrovskih kapaciteta iz oblasti kulturne baštine ovo ministarstvo je iniciralo, a potom je u saradnji sa resorom prosvjete i obrazovanja sprovelo postupak organizovanja Interdisciplinarnog studijskog programa konzervacije i restauracije pri Fakultetu likovnih umjetnosti Univerziteta Crne Gore[2]. Za petogodišnji studijski program obezbijeđena su sredstva od strane ovog ministarstva iz budžeta kulturne baštine u ukupnom iznosu od 615.000.000 €, koja su uplaćivana na godišnjem nivou. Shodno ovim aktivnostima, u septembru 2021. godine je upisana prva generacija konzervatora i restauratora, čime je otpočeo proces obezbjeđivanja ovog defisicitarnog kadra za budućnost u razvoju konzervatorske, muzejske, bibliotečke i arhivske djelatnosti. Takođe, stvoreni su uslovi za unaprjeđenje stanja i zaštite svih vrsta kulturnih dobara Crne Gore i obezbijeđeno školovanje budućih konzervatora i restauratora, kako bi se unaprijedio kadrovski kapacitet u oblasti

[1] Zaključak Vlade Crne Gore br. 07-4447 od 27.09.2018. godine
[2] Zaključak Vlade Crne Gore br. 07-365 od 30.06.2020. godine

konzervatorske struke. Ovaj kadar je svojevremeno školovan na nekadašnjem Kulturološkom fakultetu Univerziteta CG koji je radio na Cetinju u periodu od 1982. do 1988. godine.

Shodno članu 128 Zakona o zaštiti kulturnih dobara i Programu rada Vlade Crne Gore, Program zaštite donosi se na godišnjem nivou, u kontinuitetu od 2012. godine. Primjera radi, u periodu od 2020. zaključno sa 2025. godinom, ukupna ulaganja u projekte na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara prikazana su u grafikonu u nastavku.

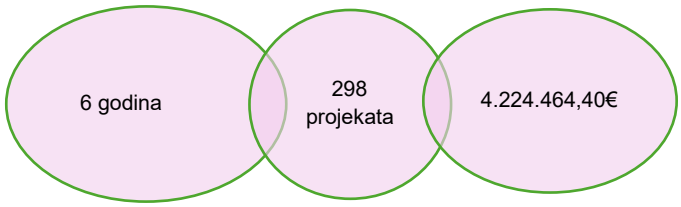

Program zaštite i očuvanja kulturnih dobara 2020 – 2025. godine

Pogramom zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2020. godinu sufinansirano je 87 programa i projekata, koji su ispunili konkursom propisane kriterijume i opredijeljen iznos od 1.142.114,50 €.

Pogramom zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2021. godinu sufinansiralo je 27 programa i projekata koji su ispunili konkursom propisane kriterijume a koji su od značaja za ostvarivanje javnog interesa u oblasti kulturne baštine Crne Gore i opredijeljen iznos od 340.550,00 €.

Programom zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2022. godinu sufinansirano je 17 programa i projekata, koji su ispunili konkursom propisane kriterijume, za čiju realizaciju je opredijeljen iznos od 230.400,00 €.

Programom zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2023. godinu obuhvaćena je realizacija 45 programa i projekata i opredijeljen iznos od 704.400,00 €. Ministarstvo kulture i medija je potpisalo ugovore sa realizatorima za 43 od ukupno 45 projekata uplatilo ugovorena sredstva.

Programom zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2024. godinu koji je donijela Vlada Crne Gore na sjednici od 19.09.2024. godine[3] obuhvaćeno je 57 projekata, u ukupnom iznosu od 878.000,00 € i to za sljedeće oblasti: arheološka i konzervatorska istraživanja: 16 projekata; izrada konzervatorskih projekata i sprovođenje konzervatorskih mjera: 31 projekat; popularizacija i prezentacija kulturne baštine: 10 projekata.

Programom zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2025. godinu koji je donijela Vlada Crne Gore na sjednici od 02.10.2025. godine[4] obuhvaćeno je 65 projekata, u ukupnom iznosu od 929.00,00 € i to za sljedeće oblasti: arheološka i konzervatorska istraživanja: 14 projekata; izrada konzervatorskih projekata i sprovođenje konzervatorskih mjera: 38 projekat; popularizacija i prezentacija kulturne baštine: 13 projekata.

[3] Zaključci broj 10-082/24-5070/2 od 19. 09. 2024. godine
[4] Zaključci broj 11-010/25-3314/3 od 09.10. 2025. godine

Na osnovu usvojenog Programa zaštite za 2025. Ministarstvo kulture i medija objavilo je Konkurs za dodjelu sredstava za projekte iz Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2025. godinu. Nakon isteka roka za dostavljanje prijava, u skladu sa zakonom, obrazovana je Komisija za raspodjelu sredstava, koja je izvršila vrjednovanje pristiglih projekata.
Odlukom o raspodjeli sredstava podržani su projekti koji su ispunili propisane uslove i kriterijume, u ukupnom iznosu od 917.000,00 €. Nakon donošenja Odluke, Ministarstvo je u zakonom propisanom roku zaključilo ugovore sa korisnicima sredstava, čime su stvoreni uslovi za realizaciju projekata. Imajući u vidu kompleksnost pojedinih projekata, njihova realizacija će se, u skladu sa ugovorenim obavezama, sprovoditi tokom 2026. godine. Bez obzira na ugovorom propisane obaveze o realizaciji projekata do kraja IV kvaratala 2026. godine, sastavni dio ovogodišnjeg Programa zaštite čini i Izvještaj o dosadašnjem stepenu realizacije projekata i programa iz Programa zaštite za 2025. godinu, čime se obezbjeđuje kontinuitet u praćenju i unapređenju sistema zaštite kulturnih dobara.

Ovogodišnjim Programom planirano je sufinansiranje 54 projekta u ukupnom iznosu od 769.000,00€. Navedena sredstva su planirana Zakonom o budžetu za 2026. godinu, na Programu 20 021 Zaštita, očuvanje i razvoj kulturne baštine.

III. OPERATIVNI CILJEVI I PRATEĆI INDIKATORI UČINKA

Imajući u vidu raznolikost kulturne baštine, strateški cilj Programa zaštite je sveobuhvatni i ravnomjerni tretman kulturne baštine Crne Gore, kroz tri operativna cilja, odnosno mjere i to:

1. arheološka i konzervatorska istraživanja;
2. izrada konzervatorskih projekata i sprovođenje konzervatorskih mjera;
3. prezentacija i popularizacija kulturne baštine.

Realizacijom projekata u okviru navedenih oblasti, tj. sprovođenjem Programa zaštite obezbjeđuje se ravnomjeran odnos u zaštiti i očuvanju kulturne baštine Crne Gore u kontinuitetu. Programom zaštite predviđene su aktivnosti koje umnogome doprinose adekvatnoj zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, njihovoj promociji i prezentaciji. Stepen realizacije projekata u okviru navedenih oblasti predstavlja osnovni prateći indikator učinka, koji na godišnjem nivou prati broj realizovanih projekata, broj kulturnih dobara čije je stanje unaprjeđeno, kao i vidljivost projekata i medijsku pokrivenost.

IV. KLJUČNE AKTIVNOSTI ZA SPROVOĐENJE OPERATIVNIH CILJEVA

Programom zaštite za 2026. godinu planirano je **54 projekta** i to za sljedeće oblasti:

1. arheološka i konzervatorska istraživanja: **15** projekata – **227.000,00€**;
2. izrada konzervatorskih projekata i sprovođenje konzervatorskih mjera: **28** projekata-**450.000.00€**;
3. popularizacija i prezentacija kulturne baštine: **11** projekata – **92.000,00€**.

Ukupan iznos opredijeljenih sredstava: **769.000,00€**.

1. Arheološka i konzervatorska istraživanja

Programom zaštite za 2026. godinu, obuhvaćeno je **15 projekata** u okviru kojih će se vršiti arheološka i konzervatorska istraživanja, u planiranom iznosu od **227.000,00 €.**

1.1. Naziv aktivnosti: Arheološka istraživanja i zaštitni konzervatorski radovi na lokalitetu "Podgajnice", Zaton – III faza realizacije - Opština Bijelo Polje
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac[5]
Opredijeljena sredstva: 10.000,00€
Obrazloženje: Arheološki lokalitet Podgajnice predstavlja značajno nalazište sa ostacima kasnoantičke arhitekture i pokretnim arheološkim materijalom. Lokalitet do sada nije sistematski istražen niti konzervatorski obrađen u punom obimu, zbog čega postoji opravdana potreba za nastavkom arheoloških istraživanja, izradom stručne dokumentacije i preduzimanjem adekvatnih mjera zaštite u cilju otkrivanja i prezentacije novih struktura. Planirane aktivnosti obuhvataju nastavak arheoloških istraživanja, konzervaciju otkrivenih struktura, sistematsku dokumentaciju i laboratorijsku obradu nalaza. Poseban značaj projekta je u primjeni savremenih konzervatorskih metoda i digitalne dokumentacije, uključujući fotogrametriju i izradu digitalnih modela, čime se unapređuje evidencija i dostupnost podataka o lokalitetu. Realizacijom ove faze projekta stvaraju se uslovi za dalju naučnu valorizaciju i održivo upravljanje lokalitetom, uz istovremeno jačanje kulturnog identiteta i afirmaciju arheološke baštine opštine Bijelo Polje. Projekat kroz nova stručna i naučna saznanja doprinosi unapređenju zaštite nepokretne kulturne baštine i predstavlja osnov za buduće faze istraživanja, prezentacije i uključivanja lokaliteta u kulturne i edukativne sadržaje.

1.2. Naziv aktivnosti: Nastavak sistematskih arheoloških istraživanja i zaštitni konzervatorski radovi na antičkom utvrđenju Gradac – II faza realizacije - Opština Berane
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 5.000,00€
Obrazloženje: Arheološki lokalitet Gradac predstavlja višeslojno gradinsko naselje od izuzetnog značaja, sa ostacima utvrđenja iz kasne antike, kao i tragovima naseljavanja iz ranog bronzanog doba, halštata i perioda ilirske države. Arheološke strukture i predmeti pronađeni prilikom dosadašnjih istraživanja predstavljaju materijalni dokaz o životu i istorijskom kontekstu ovog područja. U okviru prethodnih faza projekta vršena su sistematska arheološka istraživanja na prostoru između dva bedema, i rezultati su pozitivni, sa velikim brojem nalaza što predstavlja važno polazište/osnovu za nastavak sistematskih arheoloških istraživanja na lokalitetu. Dosadašnjim istraživanjima otkriveni su djelovi bedemskih zidova, odbrambene kule i objekti unutar utvrđenja, dok su tokom arheološke kampanje 2025. godine evidentirani novi arhitektonski ostaci i dodatni segmenti bedema, što potvrđuje potrebu nastavka sistematskih istraživanja i konzervatorskih mjera. Realizacijom ovogodišnje faze projekta obezbjeđuje se nastavak

[5] Držalac kulturnog dobra je pravno ili fizičko lice koje posjeduje kulturno dobro, a nije njegov vlasnik.

arheoloških istraživanja, konzervacija otkrivenih struktura i unapređenje prezentacije lokaliteta u skladu sa principima održive zaštite kulturne baštine. Projekat se nadovezuje na aktivnosti koje se sprovode kroz međunarodni projekat *InclUSivE HERITAGE* uključujući konzervaciju bedema i unapređenje pristupne infrastrukture, čime se stvaraju uslovi za dalju naučnu valorizaciju, razvoj kulturnog turizma i dugoročno održivo upravljanje lokalitetom.

1.3. Naziv aktivnosti: Nastavak sondažnih arheoloških istraživanja lokaliteta Vidov Vrh – II faza - Opština Herceg Novi
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 5.000,00€
Obrazloženje: Lokalitet Vidov Vrh je gradina, specifičan vid naselja na uzvišenjima, koja su se koristila od kraja neolita do srednjeg vijeka kao refugijum. Cilj ovogodišnje faze istraživanja je utvrđivanje realativne hronologije, obima karaktera i trajanja naselja na gradini. Na lokalitetu Vidov Vrh, za sada dominira sloj iz mlađeg gvozdenog doba, vrijeme diferenciranih ilirskih plemena sa uplivom helenističke kulture. Radi se o periodu nedovoljno poznatog načina i forme organizovanja „ilirske države koja je obuhvatala i teritoriju Boke. Sufinansiranje ovog projekta predstavlja strateško ulaganje u stručnu i naučnu valorizaciju nedovoljno istraženog ilirskog horizonta, čime se direktno doprinosi valorizaciji nacionalne kulturne baštine i njenom integrisanju u savremene naučne tokove.

1.4. Naziv aktivnosti: Lokalitet Carine U Risnu – geofizička istraživanja lokacije i izrada dokumentacije
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 30.000,00€
Obrazloženje: Risan, antički Rhizon, predstavlja najstarije urbano naselje u Boki Kotorskoj koje je kroz milenijume čuvalo status strateškog centra, od moćne ilirske prijestonice kraljice Teute do naprednog rimskog municipijuma i kulturno je dobro od nacionalnog značaja. Na arheološkom lokalitetu Carine nalazi se monumentalna građevina poput rimskog foruma sa portikom i jedinstvenog helenističkog bunara, koji svjedoče o vrhunskoj kulturi i arhitekturi ovog podneblja. Sprovođenje geofizičkih istraživanja predstavlja neophodan preduslov za dalje plansko i naučno utemeljeno istraživanje lokaliteta. Primjenom savremenih nedestruktivnih metoda moguće je identifikovati podzemne arhitektonske ostatke, definisati gabarite arheoloških cjelina i precizno odrediti zone od posebnog istraživačkog potencijala, bez ugrožavanja postojećih slojeva. Dobijeni podaci predstavljaće osnov za izradu budućih istraživačkih strategija i dugoročne zaštite I prezentacije lokaliteta. Dobijeni podaci omogućiće preciznije sagledavanje prostorne organizacije lokaliteta, definisanje gabarita i međusobnih odnosa već evidentiranih i potencijalno novih arhitektonskih cjelina, kao i kvalitetniju interpretaciju urbanog razvoja antičkog Rhizona. Rezultati geofizičkih istraživanja predstavljaće važnu stručnu osnovu za planiranje budućih konzervatorskih zahvata, uređenje i prezentaciju lokaliteta, te unapređenje njegovog upravljanja i valorizacije u skladu sa statusom kulturnog dobra od nacionalnog značaja.

1.5. Naziv aktivnosti: Konzervatorske mjere utvrđenja Gradina na Brskovu - Opština Mojkovac
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 20.000,00€

Obrazloženje: Lokalitet Brskovo je jedan od značajnih srednjevjekovnih lokaliteta u Crnoj Gori. Kroz višegodišnja istraživanja na ovom lokalitetu je otkriven veliki broj nepokretnih struktura, kao i drugih nalaza koji ukazuju na istorijski kontekst ovog, nekada važnog rudarskog grada.
Ovogodišnji projekat se odnosi na primjenu konzervatorskih mjera na fortifikacionim segmentima kamenih bedema i zidnih struktura građenih od lomljenog kamena u suvozidu koji su destabilizovani i obrasli vegetacijom. Projekat predviđa konzervaciju postojećih nadzemnih struktura radi njihove stabilizacije i zaštite. Konzervatorske mjere obuhvataju kontrolisano ukljanjanje samonikle vegetacije koja destabilizuje zidove, čišćenje fuga i površina kamenih blokova, konsolidaciju rastresitih djelova bedema, ponovno učvršćivanje pomjerenih kamenih elemenata, minimalnu restauraciju u obimu neophodnom za statičku stabilnost, konzervatorski tretman i zaštitu završnih kruna zidova kompatibilnim materijalima radi sprječavanja prodora vode, kao i uređenje neposrednog terena.

1.6. Naziv aktivnosti: Nastavak arheoloških istraživanja praistorijskog nalazišta Vrbička pećina - Opština Nikšić
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 10.000,00€

Obrazloženje: Sistematska arheološka istraživanja na lokalitetu Vrbička pećina traju od 2012. godine. Koncipirana su u okviru međunarodnih projekata u kojima su osim naših bili uključeni i stručnjaci iz više zemalja svijeta. Sa prethodnom kampanjom završena su istraživanja u okviru projekta „Kasnookeistocenski i ranoholoscenski lovci sakupljači u sjeverozapadnoj Crnoj Gori. Zbog sličnosti u istraživačkim ciljevima, periodu naseljavanja i materijalnoj kulturi ovaj projekat se nastavlja i u ovoj godini i spaja sa međunarodnim projektom naziva *On the move: prehistoric societies and their connection* u okviru kojeg će se pored dosadašnjih ciljeva uključiti ispitivanje mobilnosti praistorijskih zajednica i uvezati sa praistorijskim lokalitetima u okruženju.

1.7. Naziv aktivnosti: Sistematska arheološka istraživanja lokaliteta Crvena Stijena, Petrovići – Opština Nikšić
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 20.000,00€

Obrazloženje: Ova faza podrazumijeva nastavak višegodišnjih istraživanja ovog najznačajnijeg paleolitskog arheološkog lokaliteta koja se sprovode u saradnji sa Univerzitetom Minesota iz Amerike. Vršiće se istraživanja arheološkog sloja gdje se očekuje veliki broj nalaza, kojima će se najvjerovatnije bliže definisati upotreba neandertalskih vatrišta, kao i stručna obrada otkrivenih artefakata i prezentaciju dosadašnjih istraživanja kroz održavanje konferencija. Ovaj jedinstveni lokalitetet privlači pažnju najeminentnijih svjetskih stručnjaka, koji svake godine učestvuju i istraživanjima.

1.8. Naziv aktivnosti: Nastavak arheoloških istraživanja i zaštitni konzervatorski radovi na lokalitetu Medun – Glavni Grad - Podgorica

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik /držalac
Opredijeljena sredstva: 20.000,00€
Obrazloženje: Meteon, današnji Medun, podignut je krajem IV ili tokom III vijeka p.n.e. kao jedno od središta ilirske države i centar ilirskog plemena Labeata. Kao i svi gradovi nastali u ovom periodu lociran je na dominantnom brežuljku, a njegov najviši dio pripadao je akropoli. Današnji izgled Meduna daju uglavnom ostaci srednjovjekovnog utvrđenja podignutog na mjestu ilirske akropole, sa mjestimično očuvanim masivnim zidovima dvije polukružne ugaone kule, odbrambenim zidovima, kapijom i objektima iz kasnog srednjeg vijeka.
Dosadašnja istraživanja bila su bazirana na Gornjem dijelu *Medunskog grada* a otkriveni nalazi potvrđuju važnost i slojevitost ovog kulturnog dobra. Ovogodišnja istraživanja biće usmjerene na Donji grad – iliriske bedeme, a dobijeni rezultati biće od značaja za izradu konzervatorskog projekta kojim bi se planirale mjere zaštite na principima održivosti (konzervacija, restauracija, konsolidacija kao i revitalizacija).

1.9. Naziv aktivnosti: Nastavak arheoloških istraživanja sa preventivnim mjerama zaštite na lokalitetu, Duklja - Glavni Grad - Podgorica
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 20.000,00 €
Obrazloženje: Arheološki lokalitet Duklja, jedan je od najreprezentativnijih u Crnoj Gori. Prvi put se javlja pod imenom Doclea u djelima Ptolomeja u II vijeku. Osnovana je početkom I vijeka n.e., u početku kao manji kastel koji ubrzo prerasta u veliki utvrđeni grad. Krajem I vijeka, dobija status municipijuma, a poslije Dioklecijanovih reformi i osnivanja provincije Prevalis (279. godine) postaje njen centar. Kroz čitavu antiku i rani srednji vijek Duklja je predstavljala važan politički, kulturni i religiozni centar toga kraja, tako da kasnije i cijela oblast po njoj dobija ime. Dosadašnji rezultati istraživanja, bogatstvo i raznovrsnost pokretnih nalaza upućuju na obavezu daljih istraživanja, posebno na njenoj zapadnoj nekropoli. Cilj ovogodišnje kampanje je otkrivanje novih struktura i pokretnih nalaza, sticanje novih podataka o lokalitetu, načinu sahranjivanja, pogrebnom ritualu i funkcionisanju rimskog grada tokom svoje bogate istorije. Dobijeni podaci će poslužiti boljem razumijevanju duhovne i materijalne kulture antičke Duklje, strukture njenog stanovništva, društvenih i ekonomskih odnosa, kao i trgovačkih veza.

1.10. Naziv aktivnosti: Nastavka sistematskih arheoloških istraživanja i zaštitni konzervatorski radovi na antičkom lokalitetu Municipijum S - Opština Pljevlja
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 25.000,00€
Obrazloženje: Na arheološkom lokalitetu Municipijum S u Kominima, od sredine sedamdesetih godina vršena su istraživanja, tokom kojih su ustanovljene dvije nekropole sa oko 700 grobnih nalaza, koji potiču iz antičkog perioda od I do kraja IV vijeka, kao i brojne kamene urne, nadgrobni spomenici/stele, koje odlikuju izutetno i jedinstveno klesarsko i majstorsko umijeće tog vremena, dok natpisi na stelama, floralni i figuralni prikazi božanstava i ljudskih likova, daju im posebnu važnost zbog kojih predstavljaju jedinstvena remek djela. Međutim, o urbanom životu grada, poznatog u nauci pod imenom Municipium S ne može se pouzdano govoriti dok se ne otkriju

njegove građevine, od kojih se pojedine naziru, poput ostataka masivnih bedema. Nastavak istraživanja na lokalitetu Municipium S značajan je jer se dosadašnji rezultati, iako izuzetno vrijedni, odnose primarno na nekropole i grobne nalaze, dok urbana struktura antičkog naselja još uvijek nije u potpunosti poznata. Bez sistematskog nastavka istraživanja ne može se pouzdano rekonstruisati organizacija grada, njegova arhitektura niti funkcionalni karakter antičkog naselja. Nastavak projekta omogućava i dopunu postojeće dokumentacije, konzervaciju novih nalaza *in situ*, kao i njihovu naučnu valorizaciju kroz sistematsku obradu i publikovanje rezultata. Na taj način se obezbjeđuje ne samo zaštita već i dugoročna interpretacija jednog od najvažnijih arheoloških lokaliteta u Crnoj Gori. Ovogodišnja podrška, odnosi se na nastavak ranijih istraživanja, čiji će rezultati biti dopuna dosadašnjih saznanja o ovom jedinstvenom lokalitetu.

1.11. Naziv aktivnosti: Završna faza arheoloških istraživanja i primjena konzervatorskih mjera na Preobraženskoj crkvi, Ivanova korita – Prijestonica Cetinje
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik /držalac
Opredijeljena sredstva:15.000,00€
Obrazloženje: Preobraženska crkva na Ivanovim koritima je manja seoska crkva, izdužene apside, čija se gradnja vezuje za prvu polovinu XVIII vijeka, vladiku Savu i Vasilija Petrovića. Današnji izgled datira od njene obnove koja je bila u drugoj polovini XIX. vijeka. Sprovedena je I faza arheoloških istraživanja tokom 2025. godine, a za dalji tok projekta neophodan je njihov nastavak radi cjelovitog definisanja i dokumentovanja svih arheoloških struktura na lokalitetu. U prethodnom periodu postupak izdavanja urbanističko-tehničkih uslova trajao je duže od dvije godine, što je uslovilo kašnjenje u realizaciji projektnih aktivnosti. Takođe, očekuje se dostavljanje projektne dokumentacije usklađene sa ranije izdatim konzervatorskim uslovima. S obzirom na sve navedeno, nastavak arheoloških istraživanja i usaglašavanje projektne dokumentacije predstavljaju neophodan preduslov za nastavak konzervatorskih mjera.

1.12. Naziv aktivnosti: Nastavak sistematskih arheoloških istraživanja i zaštitni konzervatorski radovi na kasnoantičkom utvrđenju Gradac u Tucanju - Opština Petnjica
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 10.000,00€
Obrazloženje: Gradac predstavlja višeslojno gradinsko naselje. Istražujući ovu lokaciju utvrđeno je da na njoj postoje dva odbrambena bedema, na istočnoj i zapadnoj strani. Otkriveni fragmenati antičke keramike ukazuju da je prvo utvrđenje podignuto početkom ili polovinom III vijeka naše ere, a da je drugi bedem podignut u VI vijeku. Sa nastavkom daljih arheoloških istraživanja očekuje se pronalaženje arhitektonskih ostataka objekata i bedemskih zidova na utvrđenju Gradac. Ovogodišnja podrška odnosi se na nastavak istraživanja, čiji rezultati mogu dati nove podatke o ovoj lokaciji i njenom značaju za ovo područke.

1.13. Naziv aktivnosti: Projekat sistematskih arheoloških istraživanja kulturnog dobra Grad Spuž sa bedemima i zaštitni konzervatorski radovi - Opština Danilovgrad
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac

Opredijeljena sredstva: 15.000,00€
Obrazloženje: Grad Spuž, smješten u dolini rijeke Zete, predstavlja lokalitet od izuzetnog istorijskog i arheološkog značaja, sa kontinuitetom naseljavanja od srednjeg vijeka do osmanskog perioda. Na dominantnom uzvišenju iznad naselja nalaze se ostaci tvrđave podignute i utvrđivane tokom osmanske uprave, završene početkom XVIII vijeka, koja je imala stratešku ulogu u kontroli Bjelopavlićke ravnice i komunikacija kroz ovaj prostor. Na lokalitetu su vidljivi ostaci bedema, kula, podzemnih prostorija i drugih arhitektonskih struktura, što ukazuje na složen fortifikacioni sistem i višefazni razvoj utvrđenja. Dosadašnja arheološka istraživanja sprovedena su djelimično i nijesu dala cjelovit uvid u sve hronološke i funkcionalne faze razvoja lokaliteta. Imajući u vidu značaj lokaliteta i njegov istraživački potencijal, neophodno je sprovesti sistematska arheološka istraživanja u cilju bližeg definisanja prostornih, hronoloških i funkcionalnih cjelina. Takav pristup omogućio bi adekvatnu zaštitu, valorizaciju i prezentaciju ovog značajnog segmenta kulturne baštine Crne Gore.

1.14. Naziv aktivnosti: Nastavak sistematskih arheoloških istraživanja i zaštitni konzervatorski radovi na antičkom utvrđenju Tumbarica u selu Donja Ržanica - Opština Berane
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 10.000,00€
Obrazloženje: Lokalitet čini stjenovito uzvišenje iznad južnog oboda kanjona Kaludarske rijeke, koje svojim položajem dominira cjelokupnom beranskom kotlinom. Na ovom uzvišenju podignuto je utvrđenje u III vijeku, koje je porušeno krajem IV vijeka, potom obnovljeno i korišćeno sve do razaranja krajem VI i početkom VII vijeka. U cilju valorizacije i prezentacije kulturnih dobara sa područja Polimlja pristupilo se njegovoj naučnoj obradi, valorizaciji i turističkoj prezentaciji. Na ovom višeslojnom lokalitetu Polimski muzej Berane već nekoliko godina sprovodi sistematska arheološka istraživanja uz primjenu konzervatorskih mjera na otkrivenim arhitektonskim ostacima. U dosadašnjem periodu istražen je prostor akropole, na kojoj su otkriveni ostaci crkve i dvora, kao i tri objekta na istočnoj strani lokaliteta. Takođe, istražene su sve partije južnih bedema sa jednom polukružnom i jednom pravougaonom kulom. Dosadašnja arheološka istraživanja rezultirala su značajnim otkrićima, kako pokretnog tako i nepokretnog arheološkog materijala, čime je potvrđen izuzetan kulturno-istorijski potencijal lokaliteta i njegova višeslojna stratigrafija. Upravo kvalitet i naučna relevantnost otkrivenog materijala predstavljali su osnov za uspješno kandidovanje i dobijanje dva evropska projekta prekogranične saradnje u okviru IPA II IPA III programa. Realizacijom navedenih projekata sprovedene su konzervatorske mjere otkrivenih arhitektonskih ostataka, čime je zaustavljen proces njihove degradacije i obezbijeđeni uslovi za dugoročnu zaštitu i prezentaciju lokaliteta. Paralelno sa tim izvršena je konzervacija dijela pokretnog arheološkog materijala, koji je nakon obrade, dokumentovanja i valorizacije uključen u stalnu postavku Polimskog muzeja, čime je lokalitet dobio institucionalnu potvrdu i muzejsku prezentaciju. Ovi projekti doprinijeli su ne samo fizičkoj zaštiti i očuvanju kulturnog dobra, već i njegovoj međunarodnoj afirmaciji, jačanju prekogranične saradnje, razmjeni stručnih znanja, kao i podizanju svijesti lokalne zajednice o značaju kulturnog nasljeđa. Time je lokalitet pozicioniran kao relevantna tačka kulturne i naučne mape regiona, sa potencijalom za dalji istraživački, edukativni i turistički razvoj. Nastavkom sistematskih arheoloških istraživanja planirano je dalje praćenje pružanja zidova bedema ka sjeveru, kao i istraživanje objekata koji se nalaze u podgrađu.

1.15. Naziv aktivnosti: Nastavak arheoloških istraživanja sa preventivnim mjerama zaštite na kulturnom dobru Planinica - Opština Tuzi
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 12.000,00€
Obrazloženje: Lokalitet Planinica predstavlja višeslojni kompleks koji spaja praistorijsku prošlost i osmansko utvrđenje, smješten na strateškom uzvišenju iznad kanjona rijeke Cijevne.
U središtu utvrđenja nalazi se markantni kameni tumul (humka) iz perioda razvijenog bronzanog doba, dok su bedemi same tvrđave građeni u tehnici suvozida u periodu od XVI do XIX vijeka.
Projektom su predviđeni pripremni radovi koji obuhvataju raščišćavanje terena, uklanjanje vegetacije i urušenog materijala, kao i definisanje istraživačkih zona radi obezbjeđivanja uslova za sprovođenje sistematskih arheoloških istraživanja. Istraživanja će se realizovati kroz ciljano pozicionirane sonde, određene na osnovu terenskih indikatora i procjene potencijala kulturnih slojeva, sa ciljem identifikacije arhitektonskih ostataka, stratigrafskih cjelina i materijalnih tragova značajnih za rekonstrukciju razvojnih faza utvrđenja. Poseban segment projekta odnosi se na sprovođenje fotogrametrijskih i geodetskih mjerenja, radi izrade precizne digitalne dokumentacije i trodimenzionalnog modela lokaliteta. Dobijeni podaci predstavljaće osnov za naučnu obradu, GIS dokumentaciju i savremenu interpretaciju i prezentaciju lokaliteta putem digitalnih i interaktivnih tehnologija, uključujući virtuelnu rekonstrukciju utvrđenja dostupnu posjetiocima putem QR sistema. Konzervatorske mjere obuhvatiće identifikaciju, evidentiranje, kubiciranje i privremenu zaštitu dislociranih arhitektonskih elemenata i urušenih zidnih masa, sa ciljem njihove buduće reintegracije i statičke konsolidacije fortifikacionih struktura. Realizacijom projekta stvoriće se uslovi za dugoročnu zaštitu, valorizaciju i održivu prezentaciju kulturnog dobra, uz unapređenje naučno-istraživačkog, edukativnog i turističkog potencijala lokaliteta. Projekat će istovremeno doprinijeti jačanju kulturne i turističke diverzifikacije Opštine Tuzi i afirmaciji kulturne baštine Crne Gore u širem regionalnom kontekstu.

2. *Izrada konzervatorskih projekata i sprovođenje konzervatorskih mjera*

Programom zaštite za 2026. godinu, obuhvaćeno je **28 projekata**, koji se odnose na izradu konzervatorskih projekata i sprovođenje konzervatorskih mjera, za koje je planiran iznos od **450.000,00 €.**

2.1. Naziv aktivnosti: Izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera na crkvi Svete Trojice u Starom gradu Budvi
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 12.000,00€
Obrazloženje: Crkva Svete Trojice podignuta krajem XVIII i početkom XIX vijeka predstavlja integralni dio urbane cjeline Stari grad Budva koja svjedoči o kontinuitetu pravoslavnog duhovnog i graditeljskog nasljeđa na ovom prostoru. Njena vrijednost ogleda se kako u istorijskom i arhitektonskom značaju, tako i u aktivnoj ulozi u savremenom parohijskom životu. Projekat adaptacije galerije sprovodiće se u skladu sa konzervatorskim projektom na koji je izdata saglasnost od strane nadležne Uprave, a ima za cilj unaprjeđenje stanja ovog segmenta objekta kroz primjenu konzervatorskih mjera i standarda, uz unapređenje funkcionalnosti i bezbjednosti

prostora za vjernike i posjetioce. Time se obezbjeđuje održivo korišćenje crkve i doprinosi zaštiti njenog kulturnog identiteta. Realizacija projekta predstavlja opravdano ulaganje u očuvanje i unapređenje sakralne baštine Budve, u skladu sa ciljevima Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara.

2.2. Naziv aktivnosti: Konzervatorske mjere na živopisa Manastira Morača - Opština Kolašin
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 25.0000€
Obrazloženje: Manastir Morača, podignut u XIII vijeku kao zadužbina Stefana Nemanjića, predstavlja jedno od najznačajnijih duhovnih i umjetničkih središta srednjovjekovne Crne Gore. Projekat zaštite živopisa nadovezuje se na ranije aktivnosti koje su sufinansirane kroz ovaj Program, čime se obezbjeđuje kontinuitet u zaštiti i očuvanju ovog značajnog kulturnog dobra. Sredstva u ovoj fazi biće usmjerena na nastavak konzervatorskih radova na najugroženijim partijama živopisa.

2.3. Naziv aktivnosti: Crkva Sv. Arhangela Mihaila, (izrada konzervatorskog projekta i I faza konzervatorskih mjera) – Opština Herceg Novi
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 30.000,00€
Obrazloženje: Crkva Sv. Arhangela Mihaila predstavlja značajan sakralni objekat i dio kontinuiteta pravoslavne tradicije i graditeljskog nasljeđa ovog područja. Na objektu su vidljiva oštećenja kamene plastike fasade, naročito na portalu iznad ulaznih vrata, kao i na kapitelima i stubovima trifora, što ukazuje na potrebu hitne konzervatorske intervencije. Izrada konzervatorskog projekta je neophodan prvi korak, koji treba da obuhvati i faznu sanaciju, uključujući konzervatorski tretman mermernog ikonostasa sa ikonama, koji nije obnavljan od zemljotresa 1979. godine. Nakon završetka radova na fasadi i krovu, planira se i sanacija unutrašnjih zidova, čime bi se obezbijedila cjelovita zaštita i stabilnost objekta. Realizacija ovog projekta predstavlja opravdanu mjeru očuvanja jednog od značajnih segmenata sakralne baštine Herceg Novog.

2.4. Naziv aktivnosti: Izrada konzervatorskog projekta i I faza konzervatorskih mjera, Crkva Svetog Nikole, Bijela Gora – Opština Ulcinj
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 15.000,00€
Obrazloženje: Crkva Svetog Nikole u Bijeloj Gori nalazi se u okviru mjesnog groblja i podignuta je u drugoj polovini XIX vijeka na mjestu starijeg sakralnog objekta iz vremena Balšića, što svjedoči o kontinuitetu pravoslavnog prisustva na ovom prostoru.
To je građevina manjih dimenzija, sa polukružmom apsidom i zvonikom na preslicu i dvovodnim krovom, prekriven kanalicom. Enterijer krasi pokretni ikonostas u vidu paravana, moskovskog majstora Zaharova iz 1876. godine, dok zidovi enterijera nijesu živopisani.
Na pojedinim partijama krovnog vijenca, fasadi i unutrašnjosti crkve, evidentna su oštećenja u vidu pukotina i oštećenja malternog sloja, zbog čega je neophodno sprovesti konzervatorske

mjere a u cilju njene zaštite i očuvanja. Ovogodišnja podrška usmjerena je na izradu konzervatorskog projekta I fazu konzervatorskih mjera.

2.5. Naziv aktivnosti: Sanacija krovnog pokrivača manastirske crkve Sv. Trojice (nastavak aktivnosti) – Opština Pljevlja
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 35.000,00€
Obrazloženje: Više puta obnavljan i dograđivan, današnji oblik ima od XVI vijeka kada je za vrijeme igumana Visariona sagrađena glavna crkva. Krajem istog vijeka dozidana je priprata. priprata i naos su živopisani do kraja XVI vijeka. Živopisanje je obavio pop Strahinja iz Budimlja, ugledan živopisac koji je oslikao više crkava i manastira krajem XVI i početkom XVII vijeka. Manastir je bio poznat i kao važan prepisivački i književni centar, u čijoj riznici se danas i čuvaju vrijedne rukopisne knjige i brojni sakralni predmeti. Uslijed amosferskih uticaja evidentna su brojna oštećenja. Posebno je izloženao područje u prvoj kontakt zoni manastirske crkve, koje je ugroženo djelovanjem podzemnih voda, zatim zadržavanjem atmosferskih padavina, pa je u posljednjim godinama u unutrašnjosti crkve vidan agresivniji prodor vlage, koja negativno utiče na sve strukture objekta, posebno živois i ikonopis. Osim toga, uslijed lošeg stanja krovnog pokrivača vidljiva su i oštećenja nastala direktnim prodorom vode u enterijer. Imajući u vidu složenost i kompleksnost objekta i nastalih oštećenja, sanacioni radovi zahtijevaju fazni rad i duži vremenski period. U ovoj godini a u cilju sprečavanja daljeg propadanja zidnih struktura, živopisa i unutrašnje dekoracije, neophodno je nastaviti konzervatorske radove i aktivnosti na rješavanju drenažnog sistema, kako bi se obezbijedila dugoročna zaštita objekta i **unaprjeđenje postojećeg stanja.** Nastavak projekta od posebnog je značaja imajući u vidu istorijsku, duhovnu i kulturnu vrijednost manastira, kao i potrebu zaštite i očuvanja jednog od najznačajnijih sakralnih spomenika na prostoru sjeverne Crne Gore.

2.6. Naziv aktivnosti: Crkva Svetih apostola Petra i Pavla (Sprovođenja konzervatorskih mjera) - Opština Nikšić
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 30.000,00€
Obrazloženje: Crkva Svetih apostola Petra i Pavla sa slojevitim istorijskim i arhitektonskim karakteristikama upućuju na više faza gradnje, od srednjovjekovnog perioda do XIX vijeka. Posebnu vrijednost imaju fragmenti živopisa iz XVI vijeka, otkriveni tokom obnove crkve 1925. godine, kao i arheološki nalazi evidentirani tokom najnovijih istraživanja. Tokom arheoloških istraživanja započetih 2025. godine potvrđene su ranije faze gradnje objekta, a pronađeni su i značajni arheološki nalazi, uključujući spolije stećka sa natpisima i veći broj grobnica, što dodatno potvrđuje istorijski i naučni značaj objekta i lokaliteta. U toku su istraživanja i radovi koji obuhvataju arheološka iskopavanja, ispitivanja skeletnih ostataka i učvršćivanje temelja crkve.
Uticaj vlage predstavlja dominantan uzrok degradacije zidnih struktura, živopisa i enterijera, zbog čega je neophodno sprovođenje obimnih konzervatorskih mjera na unutrašnjosti i spoljašnjosti crkve. Uprava za zaštitu kulturnih dobara dala je 2024. godine saglasnost na Konzervatorski projekat sanacije enterijera i eksterijera crkve, što predstavlja osnov za sanaciju. Realizacijom

projekta obezbjeđuje se nastavak sistematskih istraživanja i sprovođenje konzervatorskih mjera u cilju zaštite, stručne valorizacije i dugoročnog očuvanja ovog značajnog kulturnog dobra.

2.7. Naziv aktivnosti: Starodoganjska džamija u Podgorici (sanacija minareta) – Glavni Grad Podrorica
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 20.000,00€
Obrazloženje: Starodoganjska džamija predstavlja jedan od najstarijih sačuvanih objekata islamske arhitekture koji svjedoči o kulturnom i urbanom razvoju Stare Varoši. Podignuta je krajem XV vijeka kao zadužbina Skender-Čauša, sa kontinuitetom vjerske i kulturne funkcije kroz više vijekova. Imajući u vidu starost objekta i višestruke intervencije tokom istorije, neophodno je pristupiti njegovoj stručnoj zaštiti. Sprovođenje konzervatorskih mjera, uključujući sanaciju minareta, a u skladu sa konzervatorskim projektom predstavlja doprinos u očuvanju njene autentičnosti i stabilnosti s obzirom na značaj džamije kao jednog od rijetkih očuvanih spomenika osmanske arhitekture u Podgorici.

2.8. Naziv aktivnosti: Sanacija Čekića džamije u Gusinju – Opština Gusinje
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 20.000,00€
Obrazloženje: Čekića džamija u Gusinju, podignuta je 1687. godine i predstavlja najstariji sačuvani sakralni objekat islamske arhitekture na području Gusinja i jedno od najznačajnijih svjedočanstava istorijskog kontinuiteta ovog kraja. Kao vrijedan primjer tradicionalnog graditeljstva, sa karakterističnim drvenim minaretom i autentičnim konstruktivnim rješenjima, džamija posjeduje izuzetne istorijske, arhitektonske vrijednosti. Uprkos ranijim intervencijama i obnovama, objekat je danas izložen intenzivnom propadanju usljed dugotrajnog djelovanja vlage, atmosferskih uticaja i degradacije drvene i kamene konstrukcije. Posebno su ugroženi krovni pokrivač, drveni elementi i pojedini segmenti enterijera, što zahtijeva hitno sprovođenje konzervatorskih mjera u skladu sa projektnom dokumentacijom, radi očuvanja autentičnosti i stabilnosti objekta.

2.9. Naziv aktivnosti: Nastavak radova na ~~s~~anaciji Crkve Svetog Franje za potrebe biblioteke Kotorske biskupije, Stari grad Kotor - Opština Kotor
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 15.000,00€
Crkva je bila ruševina sve do sredine prošle decenije kada je Biskupija odlučila da je obnovi i da joj novu namjenu za smještaj izuzetno vrijedne franjevačke biblioteke.
Kotorska biskupija raspolaže izuzetno vrijednim bibliotečkim fondom od oko 30.000 starih knjiga, koji od zemljotresa 1979. godine nema adekvatne uslove za trajno čuvanje i prezentaciju. Projekat sanacije crkve Svetog Franje ima za cilj da obezbijedi i odgovarajući prostor za smještaj ovog značajnog bibliotečkog fonda, čime se istovremeno doprinosi njegovoj zaštiti i dostupnosti javnosti, kao i revitalizaciji značajnog sakralnog objekta. U dosadašnjem toku realizacije

sprovedena su konzervatorska i arheološka istraživanja, izrađena projektna dokumentacija, a radovi na sanaciji objekta su u završnoj fazi. U narednom periodu planirano je sprovođenje mjera konzervacije i katalogizacije knjiškog fonda, kao i njegovo premještanje u sanirani i adekvatno opremljeni prostor. Imajući u vidu značaj ovog fonda i potrebu njegovog sistemskog zbrinjavanja, kao i činjenicu da je objekat priveden namjeni kroz prethodne faze projekta, nastavak finansijske podrške predstavlja opravdan korak ka njegovom konačnom stavljanju u funkciju i dugoročnoj zaštiti.

2.10. Naziv aktivnosti: Crkva Porođenja Blažene Djevice Marije iz XVIII vijeka – Prčanj (faza konzervatorske mjera) – Opština Kotor
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 15.000,00€
Obrazloženje: Kompleksnost konzervatorskih mjera, zasnovanih na prethodno sprovedenim istraživanjima ovog monumentalnog sakralnog objekta, koji svojim arhitektonskim karakteristikama dominira prostorom i čini ga prepoznatljivim, zahtijeva dugoročan rad i kontinuitet u realizaciji. Dosadašnje aktivnosti definisale su jasne smjernice kroz konzervatorski projekat, na osnovu kojih se planiraju dalje intervencije. Riječ je o jednom od najreprezentativnijih spomenika barokne sakralne arhitekture na našem području, čije je stanje značajno narušeno oštećenjima nastalim nakon zemljotresa 1979. godine. Kao prioritetna faza izdvojena je sanacija krova površine oko 800 m², s obzirom na to da su brojna oštećenja na krovu i kupoli dovela do prodora atmosferskih voda, čime su ugroženi kako sam objekat, tako i vrijedna umjetnička zbirka koja se u njemu čuva. Detaljnijom analizom utvrđeno je da su troškovi sanacije znatno veći od prvobitno procijenjenih, imajući u vidu potrebu za potpunom zamjenom drvene krovne konstrukcije i krovnog pokrivača. U tom kontekstu, ovogodišnja podrška usmjerena je na realizaciju prioritetnih mjera definisanih konzervatorskim projektom, sa ciljem stabilizacije objekta i sprječavanja daljeg oštećenja.

2.11. Naziv aktivnosti: Izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera na pet portreta iz stalne postavke Muzeja grada Perasta, koji pripadaju Umjetničkoj zbirci - štafelajno slikarstvo, JU Muzeji Kotor - Opština Kotor
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 15.000,00€
Obrazloženje: Muzej grada Perasta, smješten u palati Bujović, predstavlja organizacionu jedinicu JU Muzeji Kotor koja čuva i prezentuje značajan segment kulturne baštine Boke Kotorske. Posebno mjesto zauzima zbirka štafelajnog slikarstva, koju čine reprezentativna umjetnička djela iz različitih perioda. Predmeti su različitih dimenzija i izvedeni u tehnici ulja na platnu. Predstavljaju značajan dio stalne muzejske postavke u Kapetanskom salonu palate**.** Za barokne portrete iz XVI, XVII i XVIII vijeka, koji su dio zbirke u 2025. godini izdato je Rješenje o konzervatorskim uslovima, čime su definisane smjernice za njihovu zaštitu. Ovogodišnji projekat obuhvata izradu konzervatorskog projekta i realizaciju konzervatorskih mjera na pet portreta iz Umjetničke zbirke – štafelajnog slikarstva (1.Portret Nikole Viskovića, E 714**,** 2. Portret Krsta Balovića, E 696**,** 3. Portret Matije Balovića, E 699**,** 4. Portret Krsta Đoke, E 2762**,** 5. Portret Matije Zmajevića, E 702..) Imajući u vidu njihov istorijski kontekst i period u kojem su nastajale, umjetničku vrijednost, kao i

stanje sa evidentnim oštećenjima opravdana je potreba konzervatorskog tretmana, a sve u cilju unaprjeđenja postojećeg stanja, zaštite i očuvanja, ovog važnog segmenta stalne muzejske postavke.

2.12. Naziv aktivnosti: Konzervatorski tretman muzejskih predmeta od tekstila iz Etnografske zbirke JU Muzeji i galerije Podgorica – Glavni Grad Podgorica

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 10.000,00€

Obrazloženje: Etnografska zbirka JU Muzeji i galerije Podgorice predstavlja dio stalne muzejske postavke i vrijedan segment pokretne kulturne baštine Crne Gore. Riječ je o djelovima tradicionalnih nošnji – gunjevima, dimijama, košuljama, kapama, dolakticama, jelecima, dolamama i suknjama, izrađenim od tekstila i vune, koji svjedoče o multikulturnom nasljeđu crnogorske, muslimanske i malisorske zajednice. Posebnu vrijednost imaju svečani odjevni predmeti ukrašeni zlatovezom i bogatim vezom, koji predstavljaju značajna svjedočanstva tradicionalnih zanatskih vještina, estetskih vrijednosti i identitetskih obilježja ovih prostora. Predmeti se od 2006. godine nalaze u stalnoj postavci i usljed dugotrajnog izlaganja pokazuju različite oblike degradacije karakteristične za istorijski tekstil. Njihovo stanje zahtijeva stručnu konzervatorsku obradu radi zaustavljanja daljeg propadanja i obezbjeđivanja uslova za dugoročno očuvanje. Projekom će se obuhvatiti konzervatorsko-restauratorski tretman dvadeset predmeta od tekstila. Izrada konzervatorskog projekta predstavlja neophodan stručni osnov za procjenu stanja očuvanosti, definisanje odgovarajućih mjera zaštite i planiranje budućih konzervatorskih intervencija u skladu sa važećim standardima zaštite kulturnih dobara. Projekat će se realizovati u saradnji sa Centrom za konzervaciju i arheologiju Crne Gore, kao referentnom ustanovom za zaštitu pokretne baštine. Realizacijom projekta unaprijediće se stanje muzejskih predmeta, očuvati autentični materijali i tradicionalne tehnike izrade, te obezbijediti njihovo dugoročno čuvanje i bezbjedno izlaganje kao značajnog dijela kulturnog identiteta i istorijskog nasljeđa Crne Gore.

2.13. Naziv aktivnosti: Sprovođenje konzervatorskih mjera, zaštita zgrade Etngrafske zbirke od vlage, Zavičajni muzej - Opština Ulcinj
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 20.000,00€

Obrazloženje: Projekat ima za cilj unaprjeđenje postojećeg stanja objekta u kojem se čuva Etngrafska zbirka. Usljed lošeg stanja objekta evidentan je prodor vlage u enterijer što ugrožava pokretni fond. Objekat je dužine 14 m, širine 10 m i 9 visine m. Realizacija projekta direktno doprinosi očuvanju kulturnog dobra od izuzetnog značaja, imajući u vidu da se u njemu čuva kolekcija etnografskog materijala koja svjedoči o istoriji, tradiciji i nasljeđu lokalnog stanovništva. Izolacija spoljašnjih zidova od vlage predstavlja preventivnu konzervatorsku mjeru koja će spriječiti dalje propadanje zidova I zaštitu pokretnog fonda.

2.14. Naziv aktivnosti: Istraživanja i izrada projektne dokumentacije kompleksa kulturnog dobra Žabljak Crnojevića - Prijestonica Cetinje
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 25.000,00€
Obrazloženje: Žabljak Crnojevića predstavlja kulturno-istorijsku cjelinu stari grad sa podgrađem, lociranoj na kupastom uzvišenju kod ušća Morače u Skadarsko jezero. Riječ je o jednom od najznačajnijih srednjovjekovnih utvrđenih gradova na prostoru Crne Gore, koji se u istorijskim izvorima prvi put pominje 1453. godine, dok se njegovo osnivanje vezuje za period X vijeka. Poseban uspon grad doživljava u vrijeme dinastije Crnojevića, kada postaje prijestonica Stefana i Ivana Crnojevića, kao i značajan privredni i trgovački centar sa oko 300 kuća. Kompleks čine očuvani bedemi visine oko 15 m i širine oko 2 m, sa šest kula, ostaci dvora, Crkva Svetog Đorđa sa grobljem u podnožju, kao i podgrađe sa kamenim mostom iz perioda osmanske vlasti. Kulturno dobro je slojevito, sa jasno vidljivim fazama gradnje, od najstarijih partija zidanih pritesanim kamenom u krečnom malteru, preko mletačkih intervencija iz vremena Ivana Crnojevića, do najmlađih struktura iz osmanskog perioda. Uprkos konstruktivnoj nestabilnosti pojedinih partija i evidentnoj tendenciji kontinuiranog propadanja, Žabljak Crnojevića posjeduje visok stepen autentičnosti i očuvanosti, te ispunjava kriterijume istorijskog, arhitektonskog, ambijentalnog, pejzažnog i naučnog značaja. Posebnu vrijednost predstavlja njegova jedinstvenost, budući da je riječ o jedinom sačuvanom primjeru nekadašnje utvrđene crnogorske prijestonice iz vremena dinastije Crnojevića. Međutim, stanje kulturnog dobra nije zadovoljavajuće i objekat nema adekvatnu namjenu. Evidentirana je nestabilnost dijela bedema kao i njihovo pomjeranje ka spolja, što predstavlja realnu opasnost od daljeg urušavanja i ugrožavanja objekata u podgrađu. Bedemi i objekti na platou obrasli su rastinjem, brojni segmenti nalaze se u ruševnom stanju, dok je kameni most značajno oštećen i zatrpan nanosima, sa nedostajućim kamenim blokovima. Podgrađe je dodatno degradirano neplanskim građevinskim intervencijama. Elaboratom o revalorizaciji kulturnog dobra iz 2014. godine već su predložene mjere koje podrazumijevaju sveobuhvatna arheološka i konzervatorska istraživanja, anastilozu obrušenih djelova bedema, restauraciju, adaptaciju i uređenje zaštićene okoline, kao i izradu Studije zaštite. Imajući u vidu obim i složenost zahvata, jasno je da je realizacija navedenih mjera moguća isključivo kroz izradu projektne dokumentacije u cilju revitalizacije cjelokupnog kompleksa, koji bi predstavljao osnov za sistematsku zaštitu, obnovu i održivo korišćenje ovog izuzetno vrijednog kulturnog dobra.

2.15. Naziv aktivnosti: Sprovođenje konzervatorskih mjera na spomen – obelisku u vječni spomen poginulim Cucama u Prvom i Drugom svjetskom ratu - Prijestonica Cetinje
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Oprijedeljena sredstva: 5.000,00€
Obrazloženje: Spomen-obelisk podignut u znak sjećanja na poginule Cuce u Prvom i Drugom svjetskom ratu predstavlja značajno memorijalno obilježje i vrijedan segment kulturno-istorijskog nasljeđa ovog područja. Podignut zalaganjem potomaka stradalih, spomenik ima izraženu istorijsku, društvenu i simboličku vrijednost, kao svjedočanstvo kolektivnog pamćenja i kulture sjećanja na stradanja u ratnim periodima XX vijeka. Usljed dugotrajnog izlaganja atmosferskim, biološkim i hemijskim uticajima, na spomeniku i prilaznom stepeništu evidentirana su brojna oštećenja. Uočene su promjene boje kamena, degradacija površinskih slojeva, međusobno odvajanje granitnih ploča, kao i oštećenja natpisnih polja usljed kojih je tekst postao teško čitljiv. Imajući u vidu složenost konstrukcije i stepen evidentiranih oštećenja, neophodno je sprovesti konzervatorska istraživanja i izraditi konzervatorski projekat kojim će biti definisane odgovarajuće

mjere zaštite, sanacije i dugoročnog očuvanja spomenika. Realizacijom projekta obezbijediće se očuvanje autentičnosti memorijalnog obilježja i njegova adekvatna zaštita za buduće generacije.

2.16. Naziv aktivnosti: Završetak konzervatorskih radova na crkvi Svetog Đorđa, Prediš - Prijestonica Cetinje
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 10.000,00€
Obrazloženje: Ovogodišnjim projektom predviđen je nastavak započetih konzervatorskih mjera na manjoj jednobrodnoj građevini sa zvonikom na preslicu crkvi sagrađenoj 1886. godine. Kroz izradu konzervatorskog projekta utvrđene su najugroženije partije koje se nalaze uglavnom na zapadnoj i sjevernoj fasadi, zvoniku i krovnom pokrivaču. Specifičnost i složenost oštećenja zahtijeva fazni konzervatorski rad. Radi unaprijeđenja postojećeg stanja neophodno je nastaviti sa kontinuranim sprovođenjem svih potrebnih mjera kako bi se spriječila dalja oštećenja kulturnog dobra.

2.17. Naziv aktivnosti: Konzervatorski tretman tri barjaka iz Heraldičke zbirke, JU Polimski muzej - Opština Berane
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 5.000,00€
Obrazloženje: JU Polimski muzej u Beranama, osnovan 1953. godine, predstavlja regionalnu ustanovu kompleksnog tipa koja čuva izuzetno razuđen fond kulturne baštine Gornjeg Polimlja, uključujući arheološku, etnografsku, umjetničku i heraldičku zbirku. U okviru heraldičke zbirke posebno mjesto zauzimaju barjaci kao višeslojni simboli političkog, vjerskog i identitetskog predstavljanja zajednice, čije porijeklo i upotreba se vezuju za širi prostor crnogorskog i balkanskog kulturno-istorijskog konteksta. Projekat konzervacije tri barjaka iz Heraldičke zbirke odnosi se na predmete izrađene od tekstilnih materijala koji su, usljed protoka vremena i osjetljivosti strukture, podložni degradaciji, naročito u segmentu bojenog sloja, veza i nosivih tekstilnih vlakana. S obzirom na njihovu reprezentativnu i identitetsku vrijednost u okviru zbirke, neophodno je sprovesti konzervatorsko-restauratorske mjere u cilju konsolidacije materijala i sprječavanja procesa degradacije i oštećenja. Realizacija projekta omogućava očuvanje originalnog materijala, uz obezbjeđivanje uslova za njegovu dalju muzeološku prezentaciju i naučnu obradu, čime se doprinosi dugoročnoj zaštiti i valorizaciji heraldičkog fonda Muzeja.

2.18. Naziv aktivnosti: Preventivna zaštita djela Umjetničke zbirke Polimskog muzeja - Opština Berane
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 2.000,00€
Obrazloženje: JU Polimski muzej u Beranama, osnovan 1953. godine kao regionalna muzejska institucija za prostor Gornjeg Polimlja, posjeduje umjetničku zbirku koju čini značajan fond likovnih djela različitih tehnika i perioda, namijenjenih stalnoj muzejskoj prezentaciji. Projekat preventivne zaštite i uramljivanja djela iz Umjetničke zbirke usmjeren je na očuvanje fizičkog integriteta i dugoročnu stabilnost muzejskih eksponata koji su u stalnoj postavci i izloženi kontinuiranim

mikroklimatskim i svjetlosnim uticajima. Preventivne mjere obuhvataju adekvatno konzervatorsko uramljivanje, stabilizaciju nosača i zaštitu površinskih slojeva djela, u skladu sa savremenim standardima konzervatorske i muzejske struke. Realizacijom projekta obezbjeđuju se uslovi za sprječavanje procesa degradacije i očuvanje originalnog materijala, čime se direktno doprinosi zaštiti umjetničke zbirke kao dijela kulturne baštine od izuzetnog značaja za region Polimlja i Crnu Goru.

2.19. Naziv projekta: JU Umjetnička škola za muziku i balet „Vasa Pavić" (nastavak radova u enterijeru objekta) – Glavni Grad Podgorica

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Realizator: vlasnik/držalac

Opredijeljena sredstva: 8.000,00€

Obrazloženje: Zgrada današnje umjetničke škole za muziku i balet "Vasa Pavić" izgrađena 1941. po projektu podgoričkog arhitekte Periše Vukotića. To je spratna građevina, koja je zakonom zaštićena kao arhitektura XX vijeka. U cilju unaprijeđenja stanja i adekvatne funkcije koju ima kao obrazovna ustanova, preduzete su mjere na sanaciji objekta. Ovogodišnja podrška usmjerena je na nastavak radova koji se odnose na zamjenu dijela unutršnje stolarije objekta.

2.20. Naziv projekta: Nastavak sanacionih radova na Adžijinom mostu - Opština Danilovgrad

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Realizator: vlasnik/držalac

Opredijeljena sredstva: 20.000,00€

Obrazloženje: Adžijin most je istoriski objekat čija se gradnja vezuje za osmanski period, a osim arhitektonskih vrijednosti svjedoči i o istorijskom kontekstu toga kraja i ulozi ovog mosta u staroj trasi karavanskog puta koji je vodio od Skadra preko Duklje do Nikšića. Ovogodišnja podrška odnosi se na nastavak sanacionih radova, a skladu sa konzervatorskim projektom, čija izrada je sufinansirana kroz prošlogodišnji Program zaštitite. Imajući u vidu da su u I fazi izvršena konzervatorska istraživanja, utvrđeno stanje, urađen konzervatorski projekat i preduzete sve mjere oko pripremnih radnji u II fazi, planirano je sprovođenje konzervatorskih mjera u skladu sa projektom. Na ovaj način uz kontinuitet podrške, u potpunosti će se unaprjediti loše stanje ovog starog kamenog mosta.

2.21. Naziv aktivnosti: Konzervacija metalnih elemenata defanzivnog naoružanja srednjovjekovnog mletačkog ratnika iz Starog grada Bara, JU Kulturni centar Bar – Opština Bar

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Realizator: vlasnik/držalac

Opredijeljena sredstva: 5.000,00€

Obrazloženje: Projekat obuhvata konzervaciju preko 250 pojedinačnih djelova defanzivnog naoružanja koji pripadaju nošnji srednjovjekovnog mletačkog ratnika. Materijal uključuje fragmente oklopa, šljemove, zaštitne elemente za ruke i druge komponente izrađene dominantno od metala. Predmeti su pronađeni na lokalitetu Starog grada Bara i predstavljaju izuzetno vrijedan arheološki i kulturno-istorijski fond koji svjedoči o vojnoj opremi i prisustvu Mletačke Republike na prostoru južnog Jadrana u srednjem vijeku, naročito krajem XV i tokom XVI vijeka. Njihov značaj

je višestruk – naučni, edukativni i muzeološki. Dugotrajna izloženost nepovoljnim uslovima dovela je do intenzivnih procesa korozije, mehaničkih oštećenja i formiranja slojeva produkata degradacije koji ugrožavaju njihovu strukturu i autentičnost. Preduzimanje hitnih konzervatorskih mjera spriječiće opasnost od daljeg propadanja i trajnog gubitka vrijednih informacija koje ovi nalazi nose.

2.22. Naziv aktivnosti: Revitalizacija palate Mazarović - Opština Kotor
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 10.000,00€
Obrazloženje: Izgrađena sredinom 18. vijeka kao simbol pomorske moći plemićke porodice Mazarović, ova kasnobarokna palata u peraškom naselju Luka predstavlja slojeviti istorijski kompleks koji u sebi integriše i stariju renesansnu kuću iz 17. stoljeća. Iako njena monumentalna struktura sa najvećim belvederom u gradu već više od jednog vijeka prkosi vremenu u ruševnom stanju, u njenim salonima su i dalje očuvani tragovi autentične barokne dekoracije uprkos bujnoj vegetaciji koja danas raste kroz njene zidove
Palata Mazarović predstavlja izuzetno vrijedan kompleks nepokretnog kulturnog dobra u vlasništvu Opštine Kotor, sa jasno prepoznatim potencijalom za javnu, kulturnu i obrazovnu namjenu. U publikaciji „Perast: Očuvanje baštine za održivu budućnost“ posebno poglavlje posvećeno je analizi vrijednosti, stanja i smjernica za zaštitu Palate Mazarović, kao i konceptu njene obnove i aktiviranja. Predložena faza za 2026. godinu odnosi se na konzervatorsko-istraživačke i pripremne radove. Planirane aktivnosti obuhvataju pripremu detaljnog plana čišćenja i pribavljanje smjernica nadležnih institucija zaštite; raščišćavanje vrta uz stručni nadzor i u skladu sa konzervatorskim uslovima; inicijalno snimanje i dokumentovanje stanja nakon raščišćavanja; eventualno raščišćavanje pomoćnog objekta u vrtu; sanaciju suhozida kroz stručno vođene radioničarske aktivnosti; nastavak snimanja i istraživanja kompleksa kao osnove za naredne faze obnove. Predložena faza ima jasno definisanu metodologiju, uključuje nadležne stručne službe i predviđa dokumentovanje i valorizaciju zatečenog stanja, čime se obezbjeđuje da svaka naredna intervencija bude zasnovana na pouzdanim istraživačkim podacima. Poseban akcenat stavlja se na poštovanje konzervatorskih principa, reverzibilnost intervencija i uključivanje lokalne zajednice kroz edukativne i radioničarske aktivnosti.

2.23. Naziv aktivnosti: Sanacija puta Kotor- Krstac, faza I
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik /družalac
Opredijeljena sredstva: 30.000,00€
Obrazloženje: Između 1878. i 1884. godine ovaj su put stvarali vješti majstori kamenoresci pod nadzorom Josipa Šilovića Sladea, arhitekte i inženjera iz Trogira. Na poziv knjaza Nikole stigao je u Crnu Goru godinu i ostavio neizbrisiv trag koji se prepoznaje i danas. Njegova je vizija bila spojiti Cetinje i Kotor, dva svijeta koja su tada gotovo živjela odvojeno, u razdoblju kada se putovalo na konjima i kolima, uz mnogo strpljenja i napora. Ovaj uski i vijugavi put jedno je od najveličanstvenijih infrastrukturnih građevinskih ostvarenja u Crnoj Gori. Njegovih 25 oštrih krivina nižu se jedan za drugim dok se cesta penje s obale Jadrana prema planini Lovćen te svladavaju visinsku razliku od gotovo hiljadu metara.

Predstavlja dio je kulturnog pejzaža izuzetne vrijednosti i jedan od najatraktivnijih turističkih puteva u Crnoj Gori. U donjoj zoni prolazi kroz Prirodno i kulturno istorijsko područje Kotora koje je na listi svetske bsštine UNESCO-a, a u gornjoj kroz Nacionalni park Lovćen koji je prirodno dobro najvišeg stepena zaštite u Crnoj Gori. Stanje u kojem se trenutno nalazi ovo kulturno dobro od nacionalnog značaja je alarmantno. Već godinama put je intezivno oštećen, kako zbog opterećenja prekomjernim i neadekvatnim saobraćajem, ali i nelegalnim odnošenjem kamena parapeta puta koje je izuzetno vidljivo poslednjih godina. Rizik od daljeg propadanja ovog puta je izuzetno velik, i na nekim dionicama postoji ozbiljna opasnost po sigurnost korisnika. Neophodni koraci koji bi obezbjedili sprečavanje devastacije i zaštitu kompleksnog kulturnog dobra podrazumijevaju detaljan snimak postojećeg stanja sa analizom oštećenja, predlog za hitne mjere zaštite najoštećenijih i najugroženijih segmenata, sprovođenje prepoznatih mjera, konzervatorski projekat za put u cjelini, kao i predlog za mjere održavanja gdje bi se posebna pažnja obratila na upotrebu izvornih materijala i tehnika gradnje.

2.24. Naziv aktivnosti: Tvrđava Lesendro na Skadarskom jezeru (Istraživanje, mjere zaštite i valorizacija)
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljenja sredstva: 20.000,00€
Obrazloženje: Na ostrvu Lesendro vladika Petar II Petrović Njegoš podigao je 1832. godine manju odbrambenu kulu, a potom i utvrđenje, sa ciljem kontrole plovnog puta i zaštite prostora Skadarskog jezera. Utvrđenje je pod crnogorskom upravom ostalo jedanaest godina, nakon čega ga 1843. godine osvaja Osman-paša. Ostrvo je konačno oslobođeno 1878. godine i tada ulazi u sastav Knjaževine Crne Gore. Nakon oslobođenja od osmanske vlasti, u okviru utvrđenja izgrađen je magacin za oružje i ratni materijal, koji je bio u funkciji sve do Prvog svjetskog rata. Izgradnjom magistralnog puta i željezničke pruge 1959. godine Lesendro prestaje da bude ostrvo i postaje poluostrvo. Kao nepokretno kulturno dobro fortifikacione arhitekture zaštićeno je 1949. godine. Istorijski institut Univerziteta Crne Gore, kao vlasnik lokaliteta Lesendro, planira realizaciju projekta sanacije i valorizacije Tvrđave Lesendro, sa ciljem njenog očuvanja i privođenja održivoj kulturnoj, naučnoj i obrazovnoj namjeni.
U prvoj fazi, u skladu sa Zakonom o zaštiti kulturnih dobara, planirano je sprovođenje pripremnih aktivnosti koje obuhvataju uklanjanje rastinja i realizaciju sondažnih arheoloških istraživanja. Na osnovu dobijenih rezultata pristupilo bi se sistematskim arheološkim istraživanjima, koja bi omogućila izradu potrebne dokumentacije, snimanja, studija i projekata za dalju obnovu i valorizaciju kompleksa. Na osnovu projekata izrađenih u skladu sa važećim propisima planirana je obnova utvrđenja, izgradnja pristupnog puta i adaptacija pojedinih objekata za potrebe naučnih, obrazovnih i kulturnih aktivnosti. Planirana revitalizacija Lesendra ima za cilj očuvanje i afirmaciju ovog značajnog kulturno-istorijskog lokaliteta, kroz njegovo integrisanje u savremene tokove naučnog, obrazovnog i kulturnog života, uz puno poštovanje principa zaštite kulturne baštine i održivog razvoja.

2.25. Naziv aktivnosti: Crkva Svetog Dimitrija – Gornji Ljubotin (konzervatorski radovi)
– Prijestonica Cetinje
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac

Oprijedeljena sredstva: 15.000,00€
Obrazloženje: Crkva Svetog Velikomučenika Dimitrija, u Gornjem Ljubotinu, podignuta je 1893. godine na temeljima starije građevine. To je jednobrodna građevina sa polukružnom apsidom I zvonikom na preslicu. Enterijer krasi ikonostas, rad poznate ikonopisačke porodice Đinovski. U cilju kontinuiranog održavanja ovog sakralnog objekta, ovogodišnje aktivnosti odnose se na obnovu oštećenih elemenata stolarije, zidova enterijera i pojedinih partija spoljnih zidova, kao i zvona. Ova intervencija predstavlja neophodnu mjeru kojom se obezbjeđuje očuvanje funkcije hrama i sprječavanje daljih oštećenja.

2.26. Naziv aktivnosti: Sanacija objekta nekadašnje Osnovne škole Vaso M. Prija u Ljubotinu - Prijestonica Cetinje
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 25.000,00€
Obrazloženje: Objekat nekadašnje Osnovne škole „Vaso M. Prija“ u Ljubotinu, podignut 1929. godine, predstavlja vrijedan primjer javne arhitekture prve polovine XX vijeka i značajan materijalni trag razvoja prosvjetnog sistema i društvenog organizovanja lokalne zajednice. Njegove arhitektonske i tipološke karakteristike, kao i uloga u formiranju kulturnog identiteta Ljubotina, svrstavaju ga u objekte sa izraženim spomeničkim vrijednostima na lokalnom nivou. Dugotrajna neupotreba i nedostatak održavanja doveli su do progresivne fizičke degradacije konstrukcije i gubitka dijela autentičnih arhitektonskih elemenata, što zahtijeva hitan konzervatorski tretman. Uočena oštećenja posebno se odnose na krovnu konstrukciju, fasadne zidove i stolariju, uz narušenu statičku stabilnost pojedinih konstruktivnih segmenata. Projekat je zasnovan na konzervatorsko-restauratorskom pristupu koji podrazumijeva očuvanje izvornog arhitektonskog identiteta objekta uz istovremenu statičku sanaciju i funkcionalnu adaptaciju. Predviđene intervencije omogućavaju stabilizaciju postojećeg stanja, zaustavljanje procesa propadanja i vraćanje objekta u aktivnu upotrebu kroz model adaptivne ponovne upotrebe. Njegov značaj ogleda se u očuvanju autentične arhitektonske matrice i kontinuiteta kulturnog pejzaža Ljubotina, kao i u uspostavljanju nove kulturne funkcije objekta kroz formiranje lokalnog kulturnog centra, čime se obezbjeđuje istovremeno zaštita graditeljskog nasljeđa i njegovo uključivanje u savremene društvene tokove. Objekat nekadašnje Osnovne škole „Vaso M. Prlja“ imao bi funkciju kulturnog centra i služio bi za organizovanje izložbi, predavanja, radionica, kulturnih manifestacija i programa posvećenih lokalnoj istoriji, tradiciji i identitetu, kao i za aktivnosti od značaja za lokalnu zajednicu. Na taj način objekat bi, uz očuvanje svojih kulturno-istorijskih vrijednosti, dobio održivu javnu funkciju i postao mjesto kulturnog i društvenog života ovog kraja.

2.27. Naziv aktivnosti: Konzervacija i zaštita legata dr Dušana Petkovića sa zbornom kolekcijom napoleonike – JU Gradska biblioteka i čitaonica Herceg Novi
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 3.000,00€
Obrazloženje: Legat dr Dušana Petkovića (1918–1986.), doktora istorijskih nauka i univerzitetskog profesora, predstavlja jednu od najznačajnijih bibliotečkih cjelina u fondu JU Gradske biblioteke i čitaonice Herceg Novi. Riječ je o zbirci od oko 5.500 knjiga dopremljenih iz Argentine, sa snažnim akcentom na francusku i evropsku naučnu i kulturnu produkciju, uključujući

619 jedinica stare i rijetke knjige. Posebnu vrijednost legata čini zbornik napoleonike od 297 bibliografskih jedinica, koji predstavlja zaokruženu istraživačku cjelinu posvećenu Napoleonu Bonaparti i epohi francuske istorije kraja XVIII i početka XIX vijeka, od izuzetnog značaja za proučavanje evropske političke i kulturne modernizacije. Zbog neadekvatnih uslova čuvanja prije dolaska u biblioteku, dio fonda je fizički oštećen, sa izraženim degradacijama papira i poveza, što zahtijeva hitne konzervatorske intervencije. Posebno je ugrožena stara i rijetka knjiga, koja predstavlja najvredniji segment kolekcije. Projekat podrazumijeva konzervaciju i osnovnu restauraciju najugroženijih jedinica, čime se obezbjeđuje njihovo dugoročno očuvanje i dostupnost za naučna istraživanja, kao i buduću digitalizaciju i kulturnu prezentaciju ovog izuzetnog fonda.

2.28. Naziv aktivnosti: Nastavak istraživanja lokacije „stare“ crkve Sv. Đorđa, Grbavci i mjere zaštite - Opština Zeta
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva: 5.000,00€
Obrazloženje: Jedan od lokaliteta koji se vezuje za dinastiju Crnojevića je i lokalitet koji se nalazi u naselju Grbavci u Zeti. U blizini je „Divan grad“, na uzvišenju iznad Grbavačkog polja, gdje postoje ostaci crkve sv. Đorđa sa grobljem koje ima kulturološki interesantne nadgrobne ploče. Kako je cijelo područje oko ostataka nedovoljno istraženo, ovim projektom će se kroz nastavak arheoloških istraživanja i primjenom odgovarajućih mjera zaštite dobiti novi podaci koji će biti osnov za preduzimanje daljih radnji u cilju stavljanja objekta u funkciju.

3. Prezentacija i popularizacija kulturne baštine

Programom zaštite za 2026. godinu, obuhvaćeno je **11 projekata**, koji se odnose na popularizaciju i prezentaciju kulturne baštine za koje je planiran iznos od **92.000,00 €.**

3.1. Naziv aktivnosti: Promocija ilustrovanog izdanja za djecu posvećenog nematerijalnoj kulturnoj baštini i običajima Boke Kotorske
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: nosilac projekta
Opredijeljena sredstva: 3.000,00€
Obrazloženje: Boka Kotorska odlikuje se bogatom nematerijalnom kulturnom baštinom, u kojoj posebno mjesto zauzimaju tradicionalne manifestacije poput Fašinade, Bokeljske noći i Gađanja kokota, kao autentičnih izraza lokalnog identiteta i kulturnog kontinuiteta. Projekat podrazumijeva izradu i promociju edukativne, ilustrovane publikacije namijenjene djeci školskog uzrasta, sa ciljem upoznavanja sa običajima i načinom života u Boki kotorskoj. Kroz prilagođen sadržaj, publikacija će predstaviti ključne elemente nematerijalne kulturne baštine na razumljiv i pristupačan način, koji će se bazirati na prepoznatim kulturnim vrijednostima zbog kojih su ova nematerijalna kulturna dobra zakonom zaštićena. Značaj projekta ogleda se u popularizaciji i prenošenju nematerijalnog nasljeđa na mlađe generacije, čime se doprinosi očuvanju kulturnog identiteta i kontinuiteta tradicije u savremenom kontekstu.

3.2. Naziv aktivnosti: Katedrale Sveti Tripuna (devetsto godina od početka gradnje) – Opština Kotor
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: vlasnik/držalac
Opredijeljena sredstva:10.000,00€
Obrazloženje: Katedrala sv. Tripuna u Kotor, podignuta 1166. godine na ostacima ranijeg hrama, predstavlja jedan od najznačajnijih spomenika romaničke arhitekture na istočnoj obali Jadrana. Njena riznica čuva izuzetno vrijedan fond liturgijskih i umjetničkih predmeta, koji je nastajao u kontinuitetu od srednjeg vijeka do novijeg doba. Projekat je usmjeren na izradu digitalne platforme za sistematizovanu prezentaciju dijela zbirke Katedrala sv. Tripuna, sa fokusom na 40 reprezentativnih artefakata. Platforma će objediniti osnovne stručne podatke, vizuelnu dokumentaciju i interpretativne sadržaje, uz primjenu QR kodova za povezivanje fizičkog i digitalnog prostora. Postojeći model prezentacije zbirke ne obezbjeđuje dovoljno informacija niti kontinuiran pristup materijalu, posebno za individualne posjetioce i istraživače. Digitalna obrada i dostupnost građe omogućavaju standardizovanu interpretaciju, lakšu dostupnost i kontrolisano korišćenje podataka. Realizacijom projekta uspostavlja se održiv model digitalne dokumentacije i prezentacije dijela pokretnog, fonda čime se unapređuju uslovi njegove zaštite, dostupnosti i stručne obrade, u skladu sa pravilima konzervatorske i muzejske kao i savremenim praksama u oblasti zaštite kulturne baštine.

3.3. Naziv aktivnosti: Nošnje Bijelog Polja kao živa baština - izrada muzejskih kopija tradicionalnih nošnji bjelopoljskog kraja iz fonda JU Muzej Bijelo Polje - Opština Bijelo Polje
Realizator: nosilac projekta
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Opredijeljena sredstva: 5.000,00€
Obrazloženje: Projekat izrade muzejskih kopija tradicionalnih nošnji bjelopoljskog kraja ima za cilj zaštitu i očuvanje originalnih muzejskih predmeta, a izradom kopija omogućava se njihova dalja prezentacija bez ugrožavanja autentičnog materijala. Neki od muzejskih predmeta su u lošem stanju pa se i nakon konzervatorskog tretmana ne mogu uvrstiti u stalnu muzejsku postavku, zbog čega je potrebna podrška čiji je cilj izraditi kopije u skladu sa pravilima muzejske struke i zakonom, kojima bi se prezentovao ovaj značajan segmen a ujedno i sačuvali autentični primjerci nošnji.Realizacijom projekta unapređuje se interpretacija i dostupnost ovog segmenta kulturne baštine kroz savremene muzeološke pristupe, uz očuvanje vizuelnih i identitetskih karakteristika tradicionalnog odijevanja.

3.4. Naziv aktivnosti: Nedestruktivne metode istraživanja kroz Medijum precision – snimanje Starog grada - Ulcinja
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: nosilac projekta
Opredijeljena sredstva: 5.000,00€
Obrazloženje: Projekat obuhvata nedestruktivna istraživanja i digitalno snimanje Starog grada Ulcinja kroz primjenu savremenih metoda dokumentovanja (Medijum Precision), u cilju izrade precizne tehničke i stručne osnove za zaštitu, konzervaciju i valorizaciju urbanog i fortifikacionog kompleksa. U prethodnoj fazi projekat je bio predmet podrške kroz Program zaštite sa ciljem unapređenja dokumentacione osnove i dobijanja preciznih podataka o stanju i strukturi kulturnog

dobra. Time je započet proces sistematskog snimanja i digitalne obrade prostora Starog grada. Nastavak projekta je neophodan radi kompletiranja nedestruktivnog istraživanja, objedinjavanja dobijenih podataka i izrade kvalitetne stručne osnove za buduće konzervatorske intervencije. Dobijeni rezultati predstavljaju ključni instrument za planiranje zaštite, upravljanje prostorom i dalju valorizaciju kulturno-istorijske cjeline. Realizacija projekta opravdana je zbog potrebe za preciznim, savremenim i neinvazivnim pristupom dokumentovanju jednog od najznačajnijih urbanih i fortifikacionih kompleksa na crnogorskom primorju, u skladu sa savremenim standardima zaštite kulturne baštine.

3.5. Naziv aktivnosti: „Istorija Crkve II “
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: nosilac projekta
Opredijeljena sredstva: 15.000,00€
Obrazloženje: Projekt se zasniva na višegodišnjem naučnom istraživanju usmjerenom na sistematsku obradu jedne od najsloženijih i najznačajnijih tema istorije Crne Gore – istorije Crkve, kako rimokatoličke tako i pravoslavne, sa posebnim fokusom na međukonfesionalne odnose, na uticaje spoljašnjih političkih i crkvenih centara na lokalne strukture, kao i na dinamiku suživota sa islamom u širem društveno-istorijskom kontekstu. Istraživanje obuhvata i analizu ratnih i mirovnih uloga crkvenih institucija u ublažavanju socijalnih napetosti, odnose unutar i između istočne i zapadne crkvene tradicije, kao i procese oblikovanja vjerskog identiteta i crkvene politike u dugom vremenskom kontinuitetu. Prošle godine izdata je Istorija Crkve I. U ovoj fazi, autorka nastavlja da istražuje I sabira građu koja obuhvata razdoblje od 1500 – 2000. godine, s projekcijom rada za naredne dvije godine, a sa planom štampanja knjige II u ediciji Patria.

3.6. Naziv aktivnosti: Sistematska digitalizacija, konzervacija i stručno arhiviranje zvučne građe institucionalnih fondova Crne Gore”
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: nosilac projekta
Opredjeljena sredstva: 5.0000€
Obrazloženje: Institucionalni zvučni fondovi u Crnoj Gori, uključujući arhivske kolekcije Nacionalne biblioteke CG “Đurđe Crnojević”, arhiv Radio Crne Gore, kao i fondovi loklanih radio stanica, sadrže decenijama prikupljanu dokumentaciju od izuzetnog istorijskog, umjetničkog I antropološkog značaja. Građa je pohranjena na nosačima zvuka koji su podložni fizičkoj degradaciji (magnetofonske trake, kasete, vinilne i šelak ploče). Hemijska nestabilnost materijala, zastarjela oprema I nedostatak sistematske digitalizacije predstavlja neposrednu prijetnju trajnom gubitku dijela nacionalne kulturne baštine. Činjenica da se ovi snimci često drže u neprilagođenim uslovima, dodatno ističe problem njihove što skorije digitalizacije. Projekat obuhvata inventerizaciju, konzervatorsku pripremu, digitalizaciju u arhivskim standardima, obradu metapodataka i uspostavljanje održivog modela dugoročnog čuvanja.

3.7. Naziv aktivnosti: Zaštita, valorizacija i savremena prezentacija nasljeđa Avda Međedovića – nematerijalnog dobra Crne Gore
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: nosilac projekta
Opredjeljena sredstva: 5.000,00€

Obrazloženje: Projekat Naučna valorizacija, zaštita i savremena prezentacija nasljeđa Avda Međedovića – nematerijalnog dobra Crne Gore usmjeren je na sistemsku zaštitu, naučnu obradu i savremenu prezentaciju stvaralaštva Avda Međedovića, jednog od najznačajnijih predstavnika usmene epike na prostoru Crne Gore i šireg južnoslovenskog kulturnog konteksta. Projekat obuhvata dvije međusobno povezane programske cjeline. Prva se odnosi na stručnu pripremu, uredničku obradu i publikovanje naučnog zbornika radova sa međunarodnog simpozijuma „Vijek i po Avda Međedovića“, koji će sadržati radove eminentnih istraživača iz oblasti književnosti, folkloristike, lingvistike i kulturne antropologije. Objavljivanjem zbornika obezbjeđuje se trajna naučna dokumentacija, valorizacija i institucionalna zaštita ovog segmenta nematerijalne kulturne baštine. Druga programska cjelina odnosi se na izradu edukativnog priručnika za osnovne i srednje škole, kojim će rezultati naučnih istraživanja biti prilagođeni obrazovnom procesu i učinjeni dostupnim mlađim generacijama. Na taj način projekat doprinosi sistemskom uključivanju nematerijalne kulturne baštine u obrazovni sistem, jačanju kulturne svijesti i očuvanju tradicije usmene epike i guslarstva. Projekat objedinjuje naučno-istraživački i edukativni pristup, čime doprinosi dugoročnoj zaštiti, dokumentovanju i savremenoj prezentaciji stvaralaštva Avda Međedovića. Posebna vrijednost projekta ogleda se u interdisciplinarnom pristupu i povezivanju naučnih istraživanja sa obrazovnim i izdavačkim praksama, kroz transformaciju stručnih i naučnih sadržaja u pristupačne edukativne materijale namijenjene savremenim generacijama.

3.8. Naziv aktivnosti: Promocija kulturnog dobra Plavi dvorac kroz prezentaciju njegovog istorijskog konteksta
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: nosilac projekta
Opredijeljena sredstva: 10.000,00€
Obrazloženje: Projekat Promocija i prezentacija istorijskog nasljeđa kulturnog dobra Plavi dvorac usmjeren je na unapređenje dostupnosti i savremene interpretacije jednog od najznačajnijih kulturno-istorijskih objekata Crne Gore. Plavi dvorac, podignut krajem XIX vijeka kao rezidencija dinastije Petrović, danas predstavlja važan simbol državnosti, istorijskog kontinuiteta i kulturnog identiteta Crne Gore. Imajući u vidu da je objekat zbog svoje protokolarne funkcije ograničeno dostupan javnosti, projekat ima poseban značaj u približavanju njegovih istorijskih, arhitektonskih i kulturnih vrijednosti mlađim generacijama kroz izložbe, edukativne sadržaje, stručna vođenja i aktivnosti kroz „Dan otvorenih vrata“. Realizacijom ovog projekta doprinosi se afirmaciji kulturne baštine i razvoju savremenih modela njene prezentacije, uz jačanje saradnje između institucija kulture i obrazovanja. Poseban značaj projekta ogleda se u snaženju svijesti djece i mladih o značaju očuvanja kulturnog identiteta i istorijskog nasljeđa Crne Gore, kroz neposredno upoznavanje sa jednim od najreprezentativnijih objekata nacionalne baštine.

3.9. Naziv aktivnosti: Monografija: Sve boje Crne Gore - Proces prerade vune kao dio ženske nematerijalne kulturne baštine područja Žabljaka i Durmitora
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: nosilac projekta
Opredijeljena sredstva: 12.000,00€
Obrazloženje: Bogatstvo i raznolikost nematerijalne kulturne baštine sjeverne regije, zaslužuje bolju vidljivost i prezentaciju. Opština Žabljak je u proteklih nekoliko godina realizovala značajne projekte sa vunom u fokusu, što predstavlja važan iskorak u promociji ovog segmenta kulturne

baštine. Grupa žena iz lokalne zajednice obučena je za izradu predmeta od vune tehnikama pletenja i tkanja. Interesovanje za ponovno korišćenje vune raste na globalnom nivou i to je razlog da se javnosti prezentuje i popularizuje tradicionalni postupak prerade vune u durmitorskom kraju. Tokom osmogodišnje kontinuirane realizacije Međunarodnog multimedijalnog projekta "Sve boje Crne Gore - bojenje vune biljnim bojama" stvorena je baza dokumenata, fotografija, stručnih i naučnih tekstova i studija u vezi sa vunom sa aspekta etnologije, botanike, konzervacije i restauracije tekstila, tekstilne tehnologije, psihologije mode, ekologije, primjenjene umjetnosti i dizajna. Recepture za bojenje vune biljnim bojama zapisane su i dokumentovane. U publikaciji će u autorskim tekstovima eksperata biti objašnjene i ilustrovane fotografijama sve faze u procesu obrade i prerade vune- od striže i postupka dobijanja kudelje i pređe do tradicionalnih vještina oblikovanja predmeta od vune (predenje, pletenje, tkanje, vez); etnološka i botanička studija; recepture za bojenje vune biljnim bojama, običaji i predanja koji ga prate; primjena vune u savremenom kontekstu. Publikacija će trajno zabilježiti sve faze procesa prerade vune i služiće ubuduće kao praktikum (stručni rad koji sadrži metode, tehnike i procedure za izvođenje prakse) za širu primjenu i tako ostvariti javni interes. Namjera je da se postojeća obimna građa objedini, uredi i publikuje i tako stavi na raspolaganje naučnoj i stručnoj javnosti, široj publici i budućim naraštajima da se upoznaju sa bogatom kulturnom baštinom durmitorskog kraja koju su stvorile, održale i od zaborava sačuvale žene.

3.10. Naziv aktivnosti: Radosav Zeković gradovima (stvaralački opus arhitekte Radosava Zekovića)
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: nosilac projekta
Opredijeljena sredstva: 20.000,00€
Obrazloženje: Projekat "Radosav Zeković gradovima – stvaralački opus arhitekte Radosava Zekovića" predstavlja izuzetno značajan istraživački, dokumentacioni i kulturni poduhvat usmjeren na sistematsku valorizaciju, zaštitu i promociju arhitektonskog nasljeđa jednog od najvažnijih crnogorskih arhitekata XX vijeka. Kroz interdisciplinarni pristup koji objedinjuje naučno istraživanje, digitalizaciju arhivske građe, izložbenu djelatnost, publikovanje i javnu prezentaciju, projekat po prvi put cjelovito sagledava stvaralački opus arhitekte čiji su objekti trajno oblikovali urbani identitet brojnih gradova Crne Gore. Arhitekta Radosav Zeković pripada generaciji autora koji su snažno obilježili period moderne arhitekture u Crnoj Gori i nekadašnjoj Jugoslaviji. Njegovi objekti predstavljaju reprezentativne primjere savremene arhitekture druge polovine XX vijeka, sa izraženim elementima kritičkog regionalizma i pažljivo promišljenim odnosom prema prostoru, pejzažu i urbanom kontekstu. Poseban značaj imaju njegovi hotelski, javni i administrativni objekti u Podgorici, Beranama, Bijelom Polju, Rožajama, Kolašinu i drugim gradovima, koji su postali prepoznatljivi simboli urbaniteta i razvoja sjevera Crne Gore. Iako je riječ o arhitekti međunarodno prepoznatog značaja, do danas nije sprovedeno sistematsko istraživanje njegovog cjelokupnog opusa, niti je uspostavljena objedinjena dokumentaciona baza njegovih realizovanih i nerealizovanih projekata. Zbog toga projekat ima poseban stručni i javni značaj, jer doprinosi evidentiranju, arhiviranju i naučnoj obradi arhitektonskog nasljeđa koje je u velikoj mjeri izloženo degradaciji, neadekvatnim adaptacijama i riziku od trajnog gubitka autentičnih vrijednosti. Posebna vrijednost projekta ogleda se u uspostavljanju digitalnog arhiva i sistematskoj digitalizaciji originalne arhivske građe, crteža, fotografija i dokumentacije, čime se stvaraju trajni uslovi za očuvanje i buduće proučavanje Zekovićevog stvaralaštva. Digitalna baza predstavljaće

važan alat za institucije kulture, istraživače, studente i stručnu javnost, ali i osnov za buduće postupke zaštite i valorizacije objekata moderne arhitekture u Crnoj Gori.
Realizacija putujuće izložbe, stručnog panela, publikacije i digitalne arhive omogućava da rezultati istraživanja budu dostupni široj javnosti i stručnoj zajednici, čime projekat prevazilazi okvire akademskog istraživanja i postaje važan instrument kulturne promocije i javne edukacije. Istovremeno, projekat doprinosi afirmaciji savremene arhitekture kao integralnog dijela kulturne baštine Crne Gore i otvara prostor za redefinisanje kriterijuma zaštite graditeljskog nasljeđa XX vijeka.

3.11. Naziv aktivnosti: Publikovanje časopisa “Istorijski zapisi”
Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija
Realizator: nosilac projekta
Opredijeljena sredstva: 2.000,00€
Obrazloženje: Časopis "Istorijski zapisi" predstavlja najstariji naučni časopis u Crnoj Gori i jedan od najznačajnijih periodičnih naučnih publikacija u oblasti društveno-humanističkih nauka. Od 1948. godine izdaje ga Istorijski institut Univerziteta Crne Gore, nastavljajući tradiciju časopisa "Zapisi", koji je izlazio od 1927. do 1941. godine. Tokom gotovo jednog vijeka kontinuiteta, ovaj časopis je zauzeo centralno mjesto naučne komunikacije, istraživanja i objavljivanja radova posvećenih istoriji, kulturi i društvenom razvoju Crne Gore.
Poseban značaj časopisa ogleda se u činjenici da je kroz njegove stranice publikovan veliki broj naučnih radova iz oblasti istorije, arheologije, istorije umjetnosti, kulturne baštine, arhivistike, heraldike, numizmatike, pravne i ekonomske istorije, sociologije, demografije i drugih srodnih disciplina. Na taj način Istorijski zapisi predstavljaju nezaobilazan izvor za proučavanje kulturno-istorijskog nasljeđa Crne Gore i šireg regiona, kao i jedan od ključnih instrumenata za očuvanje, sistematizaciju i valorizaciju naučnog znanja o prošlosti.
Sufinansiranje publikovanja časopisa od posebnog je interesa jer doprinosi kontinuiranoj produkciji i dostupnosti naučnih sadržaja, podstiče razvoj istoriografije i drugih humanističkih disciplina, te omogućava prezentaciju rezultata istraživanja domaćih i međunarodnih autora, afirmaciju naučne izvrsnosti i očuvanje akademskog kontinuiteta koji traje skoro osam decenija.

V. OPIS AKTIVNOSTI NADLEŽNIH ORGANA I TIJELA ZA PRAĆENJE SPROVOĐENJA PROGRAMA ZAŠTITE

U skladu sa članom 128 Zakona o zaštiti kulturnih dobara, godišnji Program zaštite donosi Vlada, na predlog Ministarstva. Shodno predmetnom zakonskom osnovu, Ministarstvo je nadležni organ zadužen za praćenje sprovođenja programa. U cilju obezbjeđenja kvalitetnog monitoringa realizacije Programa zaštite, a imajući u vidu da su realizatori fizička i pravna lica koja imaju prebivalište u Crnoj Gori, odnosno koja su u Crnoj Gori registrovana za obavljanje djelatnosti kulture, vlasnici, odnosno držaoci[6] kulturnog dobra, odnosno nosioci, čuvari nematerijalne baštine[7], u skladu sa zakonom, Ministarstvo sa realizatorima za svaki projekat ponaosob zaključuje ugovor o sufinansiranju, odnosno finansiranju projekta. Ovim ugovorima su precizno definisane obaveze realizatora u dijelu praćenja i izvještavanja koje podrazumijevaju dostavljanje

[6] Držalac kulturnog dobra je pravno ili fizičko lice koje posjeduje kulturno dobro, a nije njegov vlasnik.

[7] Nosilac, odnosno čuvar nematerijalne baštine je pojedinac, zajednica ili druga organizacija koja sprovodi, održava i prenosi nematerijalno kulturno dobro.

stručnih izvještaja o stepenu realizacije projekta, sa svim relevantnim podacima. Radi kontrole namjenskog korišćenja sredstava, realizator je obavezan da, u roku od 30 dana od dana završetka projekta, Ministarstvu dostavi konačni izvještaj, na obrascu koji se dostavlja uz ugovor, o sprovođenju projekta, odnosno programa koji, u bitnom, treba da sadrži: detaljan izvještaj o izvršenim radovima sa foto-dokumentacijom svih faza i izvještaj o stručnom/konzervatorskom nadzoru, za projekte koji to zahtijevaju shodno zakonu; finansijski izvještaj, sa dokazima o svim troškovima, te priloge vezane uz sprovođenje programa/projekta, čime se obezbjeđuje kontinuirano praćenje realizacije Programa zaštite od strane njegovog predlagača.

VI. NAČIN IZVJEŠTAVANJA I EVALUACIJE

Ministarstvo kulture i medija, kao predlagač Programa zaštite, izvještava Vladu Crne Gore, a u skladu sa Programom rada Vlade Crne Gore. Izvještavanje podrazumijeva sumarni prikaz informacija o svim projektima sadržanim u Programu zaštite za odnosnu godinu, uključujući i Predlog programa za narednu godinu. Izvještajem se prikazuje nivo ispunjenosti prethodno postavljenih ciljeva koji se odnose na ravnomjeran razvoj konzervatorske, muzejske, bibliotečke, arhivske i kinotečke djelatnosti na teritoriji cijele Crne Gore.

Cilj Izvještaja je da prikaže:

- realizovane projekte;
- projekte čija je realizacija u toku sa predlogom novog roka realizacije i obrazloženjem;
- projekte koji nijesu realizovani, sa obrazloženjem razloga za isto;
- nivo realizacije Programa;
- preporuke za naredni period realizacije.

VII. INFORMACIJA ZA JAVNOST O CILJEVIMA I OČEKIVANIM UČINCIMA PROGRAMA U SKLADU SA KOMUNIKACIONOM STRATEGIJOM VLADE CRNE GORE

Programom zaštite Ministarstvo kulture i medija, u skladu sa prioritetima iz Programa rada Vlade Crne Gore za 2026. godinu, preduzima kontinuirane aktivnosti na stvaranju uslova, ne samo za zaštitu i očuvanje kulturne baštine, već i za podsticaj investicijama u ovoj oblasti, razvoju kulturnog turizma i valorizaciji i prezentaciji kulturnih dobara i kulturne baštine u turističke svrhe.

U proces izrade Programa zaštite, već treću godinu zaredom, unešene su inovativnosti, kako bi podstakli prije svega vlasnike i držaoce kulturnih dobara, predstavnike lokalnih samouprava na čijoj se teritoriji nalaze kulturna dobra i druge zainteresovane subjekte da svojim predlozima daju doprinos u kreiranju Programa.

Naime, Ministarstvo je kao i prošle godine za kreiranja ovogodišnjeg Programa zaštite objavilo javni poziv svim zainteresovanim subjektima da daju svoje predloge i sugestije projekata i programa, što je po treći put urađeno od 2012. godine kada je i otpočela finansijska podrška kroz Program zaštite. Ministarstvo je izvršilo analizu pristiglih predloga, od kojih su brojni uvršteni u ovogodišnji Program zaštite.

Takođe, Ministarstvo je u saradnji sa Upravom za zaštitu kulturnih dobara i JU Centar za konzervaciju i arheologiju sa liste kulturnih dobara za koje se sa aspekta struke cijeni da su u stanju potrebe za prioritetnim intervencijama izvršilo odabir projekata koji su takođe uvršteni u ovogodišnji Programa zaštitite. Dakle, ukupno je uvrstilo 54 projekta i programa. Ministarstvo će

nakon usvajanja Programa zaštite od strane Vlade raspisati Javni konkurs koji sadrži projekte i programe od značaja za unaprjeđenje stanja kulturnih dobara kao i za promociju i prezentaciju kulturne baštine.

Ministarstvo kulture i medija vrši pravovremeno informisanje javnosti o efektima realizacije projekata iz Programa zaštite, donošenjem godišnjeg Izvještaja o njegovoj realizaciji, saradnjom sa medijima i drugim aktivnostima na prezentaciji i popularizaciji.

VIII. ZAKLJUČAK

Ovodišnji Program zaštite, kao model finansiranja, već drugu godinu zaredom koncipiran na inovativan način u odnosu na prethodni period a u skladu sa raspoloživim sredstvima, daje mogućnost široj javnosti, vlasnicima i držaocima, nosiocima, odnosno čuvarima nematerijalne baštine ali i drugim subjektima da daju svoje predloge i sugestije, od kojih su brojni uvršteni i predloženi za sufinansiranje. Takođe u Program su uvršteni segmenti kulturne baštine sa liste prioriteta, za koje se sa aspekta struke cijenilo da su u stanju potrebe za prioritetnim konzervatorskim tretmanom. Na taj način kroz uključenost društvene zajednice stvaraju se bolji uslovi za razumijevanje značaja zaštite i očuvanja kulturne baštine. Programom zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2025. godinu, predloženo je ukupno **54 projekta u planiranom iznosu od 769.000,00 €**.

Dosadašnji pozitivni efekti projekata su kroz rezultate brojnih arheoloških istraživanja pružili važne podatke o ranijem životu na prostoru Crne Gore, od praistorije do danas, ukazali na potrebu i značaj zaštite i očuvanja nepokretne, pokretne i nematerijalne kulturne baštine, kao reprezenta naše prošlosti i dali mogućnost za integralnu zaštitu kulturne baštine i pripremu kulturnih dobara za prezentaciju i održivo korišćenje. Poštovanjem kulturne raznolikosti i dokumentovanjem nematerijalne baštine, realizovanim projektima se unaprjeđuje stanje i postiže ravnomjerna zaštita, očuvanje i prezentacija kulturne baštine sa teritoriji cijele Crne Gore.